

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Šikana u dětí a mládeže a možnosti její prevence

Vypracovala: Šárka Weberová
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.
České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma „Šikana u dětí a mládeže a možnosti její prevence“ vypracovala samostatně s využitím pramenů literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Milevsku dne 31. 3. 2016

.....

Šárka Weberová

Poděkování

Děkuji vedoucímu Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za ochotu, cenné rady, náměty a čas věnovaný vedení mé bakalářské práce.

Abstrakt

Tématem mé bakalářské práce je „Šikana u dětí a mládeže a možnosti její prevence.“ V teoretické části se bakalářská práce zaměřuje na agresi, vymezení pojmu šikany, charakteristiku obětí i agresorů, kyberšikany a prevenci. V praktické části práce využívá k zjištění cíle kvantitativního výzkumu a metodu dotazování. Technikou sběru dat jsou dotazníky. Cílem této bakalářské práce je přiblížit problematiku šikany a zjistit, jak se děti a mládež cítí být ohrožena šikanou a jak se vyznají v možnostech, které mají při ochraně sama sebe před nebezpečím útoků ve škole i na internetu.

Klíčová slova: agrese, šikana, oběť, agresor, kyberšikana, prevence

Abstract

The topic of my bachelor thesis is "Bullying of children and youth and the prevention possibilities". The theoretical part of the thesis deals with aggression, the definition of bullying, characteristics of victims and aggressors too, cyberbullying and prevention. Quantitative research and method of questioning are used in the practical part. For data gathering the method of questionnaires was used. The aim of this work is to introduce the issue of bullying and to find out how children and young people feel threatened and bullied, and how well they know possibilities necessary to protect themselves from the danger of attacks at school and on the Internet.

Keywords - aggression, bullying, victim, aggressor, cyberbullying, prevention

Obsah

Úvod.....	7
1 Agresivita a agrese jako základní podnět šikany	8
1.1 Příčiny výskytu agrese u dětí a mládeže	8
1.2 Zaměření agrese	11
1.3 Dělení agrese.....	12
1.3.1 Emocionální agrese	12
1.3.2 Frustrační agrese	12
1.3.3 Instrumentální agrese	13
1.3.4 Moyerova klasifikace agresí	13
2 Vymezení pojmu šikana.....	17
2.1 Vývojová stádia šikany	19
2.2 Typologie agresorů a obětí	21
2.2.1 Agresor	21
2.2.2 Oběť	23
2.3 Účastníci šikany	25
2.4 Varovná místa šikany.....	27
3 Kyberšikana	28
4 První pomoc při šikanování	32
5 Následky šikany	34
6 Prevence a řešení šikany	36

7	Organizace zabývající se problematikou šikany.....	41
8	Cíle a metody výzkumu	42
8.1	Cíl výzkumu.....	42
8.2	Výzkumné otázky	42
9	Metodologie výzkumu	44
9.1	Dotazníkové šetření	44
9.2	Popis výzkumného vzorku.....	44
10	Výsledky	45
11	Posouzení platnosti výzkumných předpokladů.....	78
	Závěr	79
	Použité zdroje	81
	Seznam tabulek	82
	Seznam grafů	84
	Seznam příloh	86

Úvod

V dnešní době se s problematikou šikany setkáváme stále častěji. Po přečtení několika knih a setkání se v „tváří v tvář“ s šikanou nemůžu pochybovat o tom, jak je šikana závažná. I přesto, že bylo o tomto tématu napsáno mnoho knih a často se o ní diskutuje, tak se stále toto patologického chování na základních školách objevuje. Především jedinci, kteří s dětmi a mládeží pracují, by měli mít zájem na tom, aby k šikaně nedocházelo a snažit se o vymizení tohoto patologického chování.

Osobně vidím největší úspěch včasné prevenci. Abychom s šikanou mohli úspěšně bojovat, musíme především vzdělávat ty, kteří s dětmi a mládeží pracují. V mnoha knihách jsem se dočetla různých příkladů, jak s šikanou bojovat a vytvářet ve třídě klidnou, přátelskou a láskyplnou atmosféru. Věřím tomu, že když mezi dětmi bude panovat atmosféra důvěry a přátelství, nebude se ve třídě vyskytovat žádné patologické chování.

Téma šikany jsem pro svou bakalářskou práci zvolila proto, že se v mém okolí vyskytují lidé, kteří si touto zkušeností sami prošli. Nevěřila jsem, že některé děti mohou být tak zlé, aby se dopouštěly, tak hrozných činů. Chtěla jsem se proto seznámit pomocí knih s tématem šikany a získat informace, které mi pomohou se v této problematice lépe zorientovat. Pro praktickou část jsem zvolila výzkum dvou základních škol ve městě, kde jsem navštěvovala základní školu.

Cílem této bakalářské práce je nastínit problematiku šikany a zjistit, jak se děti a mládež cítí být ohrožena šikanou a jak se vyznají v možnostech, které mají při ochraně sama sebe před nebezpečím útoků ve škole i na internetu. V teoretické části se bakalářská práce zaměřuje na agresi, vymezení pojmu šikana, charakteristiku obětí i agresorů, kyberšikanu a prevenci. V praktické části bakalářská práce vyhodnocuje poznatky získané od dětí a mládeže z druhého stupně základních škol o problematice šikany.

1 Agresivita a agrese jako základní podnět šikany

Agresivita

Jedná se o charakteristický znak osobnosti jedince. Každý z nás je vybaven určitou mírou agresivity, aby mohl ve společnosti fungovat. Jedinec, který je vybaven vyšší mírou agresivity se často dostává do konfliktu a se svou agresivitou bojuje. Největší problém mu však agresivita působí právě v oblasti mezilidské komunikace. Takový člověk má mnohem větší sklon k urážlivosti, vztahovačnosti a mnozí se od něho pro jeho povahu odpoutávají. Příčinou agresivity bývají genetické dispozice (Martínek, 2015).

Agrese

Agrese je úmyslné jednání, jehož cílem je ublížit živým bytostem či poškodit neživý objekt. Jde o útok, který může mít různou podobu (bití, nadávky, omezování či ničení). Agrese je běžnou variantou lidského chování, problémem se stává, pokud její intenzita překročí hranice stanovené právními či sociálními normami, jestliže je nepřiměřená situaci či vyvolávajícím podnětům. (Vágnerová, 2014, s. 699).

1.1 Příčiny výskytu agrese u dětí a mládeže

Agrese a vliv party

Pro děti a mládež jsou neformální skupiny v životě velice důležité. Dítěti poskytují pocit sounáležitosti, příslušnosti a napomáhají mu v socializaci. Tyto skupiny však mohou dítěti i zároveň škodit. Dítě se pod tlakem okolí může dostat do situací, které neumí řešit a není neobvyklé, že se tyto party dopouštějí i různých trestných činů. Proč dítě touží po přijetí do party, která se vyznačuje agresivním programem? Mnoho dětí, které v dětství nezažily v rodinách pocit bezpečí, lásky a jistoty neustále hledají jedince, ke kterým by mohly patřit. A mnohdy pro přijetí do skupiny udělají vše, i když se dopustí trestného činu. Vědí, že pokud budou přijaty do skupiny, získají místo, kde zažijí pocity, které jim tak moc chybí. Další skupinou jsou děti, které měly v dětství velice přísnou autoritářskou výchovu. Tyto děti znají především zákazy, příkazy a upozorňování na chyby, které udělaly.

Třetí skupinou jsou děti, které vyrůstají v rodině, kde se rodiče neumí srovnat s tím, jaké dítě je. Neustále chtějí, aby bylo ještě lepší a dosáhlo lepších výsledků. Na dítě kladou velký tlak nebo ho srovnávají se sourozencem. Dítě se cítí nemilované a má strach,

že rodiče zklame. Poslední skupinou jsou děti, které prošly agresivní výchovou. Byly vystavovány tělesným trestům a takové chování přijaly za normu (Martínek, 2015).

Agrese a vliv prostředí

Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, může posilovat sklon k agresivnímu reagování na základě specifické zkušenosti, ale může jej i tlumit. Nejvýznamnějším zdrojem rané zkušenosti je rodina. Tendenci k agresi ovlivňují již primární zkušenosti (potvrzení užitečnosti agresivního jednání). Důležité je i určení nápodobou – dítě dělá to, co vidí u ostatních. Ovlivňují ho zejména významné autority, se kterými se ztotožňuje (Vágnerová, 2014).

Agrese a média

V dnešní době mají média velkou moc při ovlivňování lidí. Prostřednictvím médií lze divákovi podsouvat falešné informace, ovlivňovat myšlení a jednání lidí. Malé děti při sledování televize často neumí odhadnout co je pravda a co pouze fikce. Dospělý člověk ví, že thriller není součástí reality, a jako takový jej prožívá. Dítě je sugestibilnější a hůře odlišuje symbolickou rovinu od reality, bude příběh plný násilí vnímat jako skutečný. Může se proto snáze identifikovat s agresorem a zkusit něco podobného, protože bude jeho jednání považovat za normální. Rizikem je i to, že se v některých filmech chová agresivně a bezohledně i hlavní hrdina. S hlavním hrdinou se snadno ztotožní zejména nezralí a nevyrovnaní jedinci (Vágnerová, 2014).

Mezi média patří samozřejmě i počítačové hry, které v dnešní době násilím nešetří. Je složité chtít, aby se dítě nechovalo agresivně, když mu rodiče doma povolí hry, kde je cílem zabít několik lidí, aby postoupil do dalšího kola. Dítě se často identifikuje s hrdinou hry a násilí začne brát jako něco přirozeného. Nelze však říci, že k rozvoji agresivity přispívají pouze média, ale jsou zde i jiné faktory, které se na míře agresivity podílejí (Vágnerová, 2014, s. 713).

Agrese jako naučené chování

Agrese je naučené chování, které si člověk osvojuje na základě zkušeností. Člověk také jedná agresivně, protože zjistil, že se mu to vyplácí. Pokud dítě jedná agresivně a není potrestáno, ukládá si do paměti tento způsob získání věci, po které touží. Dítě si vytváří scénáře, podle kterých jedná v dalších situacích. Pokud se dostane do podobné situace,

vybírání si ze scénářů, které použije. Další scénáře si vytváří podle toho, co vidí v rodině (Říčan, 2010).

Biologický základ agrese

Každý člověk má vrozené instinkty, které nám pomáhají za určitých okolností jednat způsobem, který je pro nás v danou chvíli ten nejlepší. V průběhu života se pod vlivem prostředí z instinktů vyvine pud. Pud nám pomáhá chovat se tak, abychom dosáhli našeho stanoveného cíle (Říčan, 2010).

Šikana jako základ agrese

Závislost na šikaně se vytváří během počátků šikany. Není jen jednostranná ze strany agresora, ale i oboustranná ze strany jak agresora, tak i oběti. Agresor si s obětí navzájem vytváří vazbu, která ovšem není rovnoprávná. Nesvobodný závislostní vztah je určen převažující lidskou strategií *skrýt svůj vlastní strach a zároveň využít strachu druhého*. Tento princip dělí děti na „slabé“ a „silné“. Vzniká mezi nimi oboustranná a trvalá vazba. Navzájem se tedy potřebují. Při pokročilejších stádiích šikany se hraní a experimentování se strachem často zvrtno v závislostní vztah mezi agresorem a obětí. Pro agresora se stane ovládnutí a lámání vůle obětí slastí (mívá pocity nadřazenosti a absolutní moci). Po čase ho začne ovládat a on si zvykne na dávku slasti, kterou potřebuje opakovat a zvyšovat. Má nutkání, které ho vede ke zdokonalování a stupňování utrpení oběti. Stále více obětí potřebuje, je na ní závislý (Kolář, 2011).

U oběti je závislost jiná. Zpočátku hraje hru na „slabého“ a snaží se vyhovět „silným“ spolužákům. V okamžiku, kdy se brutalita agresorů vystupňuje, dojde u oběti k prolomení obrany vůči tělesné a psychické bolesti. Oběť se ztotožňuje s agresorem a někdy se toto ztotožnění může proměnit v sympatie či lásku. Projevuje se to tak, že oběť považuje agresora za svého kamaráda a obdivuje ho. Oběť pro svého agresora udělá cokoliv, aby se mu zalíbila nebo aby si jí všiml (Kolář, 2011).

1.2 Zaměření agrese

Agrese na neživém předmětu

Velice častým směrem bývá agrese na neživém předmětu. Jde o situace, kdy si jedince vybijí svou zlost na školním vybavení (pravítka, penál, skříně) a právě tyto situace mu poskytují pocit uvolnění. Pokud dítě zničí svou agresí nějakou hračku, požaduje se, aby jí rodiče opravili nebo zaplatili. Dítě tak přesouvá svou zodpovědnost za zničenou věc na dospělou osobu a zprošťuje se viny. Je tedy třeba, aby dítě asistovalo při opravě a uvědomilo si, že mu nic neprojde bez trestu (Martínek, 2015, s. 25).

Agrese na zvířeti

Pokud má dítě vztek, není zcela neobvyklé, že si svůj hněv vybijí na slabším tvorovi. V tomto případě je to zvíře, které dítě kope, tahá prudce za vodítko nebo škrtí. Agrese vybitá na zvířeti může mít silný dopad na společnost. Dítě ví, že zvíře není schopné se bránit a tak mu může ublížit. Problém nastává tehdy, kdy si i ve třídě vyhledává nejslabšího jedince, aby si svůj hněv mohl vybit. V tomto okamžiku jsme na začátku šikany. Je tedy třeba, aby se dítě za trest neposílalo např. venčit psa. Rodiče musí své dítě učit, aby se chovalo k zvířeti hezky a s láskou (Martínek, 2015, s. 27).

Autoagrese

Jedná se o chování, které je namířené proti vlastní osobě.

Sebevražedné jednání – V dnešní době je na dítě vyvíjen veliký tlak (školní prospěch, úspěch v zájmovém kroužku). Dítě hledá jistotu například v různých subkulturách, které i často vybízejí k sebevraždě. V první fázi sebevražedného jednání si dítě klade otázky, zda je vůbec důležitý a jestli ho má někdo vůbec rád. V druhé fázi se už začíná připravovat na sebevražedný útok. Přemýšlí o možnostech ukončení života. Třetí fází je demonstrační sebevražda, kdy jí dítě spáchá, aby vědělo, jak ostatní budou reagovat. Čtvrtá fáze je nazývána jako dokonalá sebevražda, kdy znovu po třetí fázi se vše vrací do starých kolejí a pro dítě je to už neúnosné (Martínek, 2015).

Sebepoškozování – Mezi základní druhy sebepoškozování patří – trichotilomanie = vytrhávání vlasů a řas, onychomanie = okusování nehtů a poškození nehtového lůžka, pálení svíčkou, bodání jehlami, řezání, atd. (Martínek, 2015)

S autoagresí se často setkáváme u dětí, které nemají stabilní rodinou péči, u dětí, které rodiče přetěžují (promítají do dětí svá vlastní přání) nebo u dětí, které jsou týrané, zneužívané či zanedbávané.

1.3 Dělení agrese

1.3.1 Emocionální agrese

Tato agrese je většinou doprovázena silným emočním nábojem. Negativní prožitky získává jedinec při dlouhotrvajících hádkách s osobami, na kterých mu záleží, častými konfrontacemi s učiteli nebo s rodiči. Emocionální agrese propuká jako důsledek negativních pocitů navozených stresujícími událostmi. Člověk, který mívá stavy emocionální agresivity, si často zatíná pěsti a zrychluje se mu dech. Dostává se do stavu, kdy zuří a není schopen svým rozumem ovládnout své chování (Martínek, 2015, s. 40).

Emocionální agrese nebývá promyšlená dopředu, propuká náhle a jedinec nemá čas promýšlet následky svého jednání dopředu. Základním pravidlem, pokud dítě mívá emocionální stavy agrese je, nereagovat okamžitě. V okamžiku emocionální agrese si jedinec neuvědomuje své chování a po „vychladnutí“ mu není zcela jasné, za co bylo potrestáno. Je třeba nechat dítě „využit“ a až se uklidní, tak využít zpětné vazby třídy vůči jedinci a vysvětlit mu, co se tu odehrálo a jak na jeho chování mohou reagovat ostatní (Martínek, 2015, s. 41).

1.3.2 Frustrační agrese

Frustrace je většinou chápána jako překážka, která nám brání dosáhnout cíle. Frustrace vyvolává negativní emoce, především hněv, který vede k agresivnímu chování. Frustrace vzniká tehdy, když je dítěti neustále dáváno najevo, jak jsou jeho rodiče (popřípadě učitelé) nespokojeni s jeho výsledky. Dítěti chybí ocenění a pozitivní odezva na jeho osobnost. Frustrační agresi můžeme především pozorovat u dětí, které jsou vychovávány liberálním a rozmazlujícím způsobem. Dítě je frustrováno tím, že si ho rodiče nevšímají, neví, co od něj požadují a není schopné se samostatně rozhodovat. Děti jsou zvyklé na bezstarostný život a ochuzeny o zážitky z toho, že něčeho nedosáhnou. Ve školním prostředí často manipulují s ostatními a především děvčata si libují v pomlouvání a intrikování. Takové děti bývají spouštěčem ekonomické šikany (ostatní hodnotí podle majetku) (Martínek, 2015, s. 42).

1.3.3 Instrumentální agrese

- a) *Žádoucí agrese* – Do této agrese vstupuje jedinec s chladnou hlavou a jasným cílem. Typickým příkladem je například loupež. Zloděj vstupuje do banky s cílem získat peníze. Pokud při své činnosti někoho zraní, je to jen vedlejší produkt jeho záměru. Tato forma agrese se projevuje tehdy, kdy oběť zkříží plány jedinci, který se už rozhodl, že udělá vše proto, aby dosáhl cíle (Martínek, 2015, s. 44).

- b) *Nutná agrese* – S nutnou agresí se setkáváme u dětí, které jsou vznětlivé a často reagují vztekem a zuřením i na slabý podnět. O dítěti, které takto reaguje, většina spolužáků ví, a stává se prostředkem k pobavení třídy. Tento jedinec bývá ve třídě provokován a okamžitě startuje po ostatních, takže učitel, který pak situaci vidí, potrestá právě ono dítě. Vyprovokovaný jedinec se tak stává bezbrannou obětí. Pokud má pedagog podezření na tento typ agrese je vhodné po nějakém konfliktu říct: „Petře, vidím, že jsi rozzlobený, ale myslím si, že tě někdo vyprovokoval.“ Tím dítě získává pocit, že mu někdo rozumí a chápe, že on konflikty nevyvolává (Martínek, 2015, s. 46).

1.3.4 Moyerova klasifikace agresí

Moyer klasifikoval sedm typů agrese, které vychází z vlastních studií chování zvířat. Tato agrese se projevuje v mnoha podobách i ve školním prostředí.

Predátorská agrese – U zvířat je jasný vztah mezi silnějším a slabším. Příkladem je třeba kočka, která loví myš. Ve školním prostředí se s tímto jevem také setkáváme, v podobě šikany, kdy silnější si vyhlédne slabšího, který je snadný terčem. Před predátorskými agresory by oběť neměla utíkat, ale naopak se jim postavit čelem a udržovat s nimi oční kontakt. Jakmile nám oběť začne utíkat, člověk má tendenci více útočit. S predátorskou agresí souvisí i scénář, který může ovlivnit vztah jedince ke škole na celý život. Hovoříme o tzv. docilitě (prosazování názoru jednotlivce nad ostatními), racionalitě (rozumovost) a skupinové hlouposti (všichni přijmou docilní názor jednotlivce). Příkladem je situace ze školního prostředí: *Představme si situaci, kdy je ve třídě žák, řekněme mu Pepa, který si z nějakého důvodu nerozumí se svým učitelem matematiky. Důvod takového chování může být zcela iracionální, ani matikář neví, proč je mu Pepa protivný. Musíme si také uvědomit, že je matikář v očích Pepy také nesympatickou a protivnou osobou. Jednoho dne matikář přijde do sborovny se slovy „Ten Pepa je ale hrozný, zase provokoval“. Taková sdělení se ve sborovně opakují, až se ho chytají další a další učitelé. Najednou je Pepa pro všechny nesnesitelný a zlobivý žák. I Pepa poznává, že se kolem něj děje něco zvláštního. Pepa se kvůli této atmosféře rozhodne, že když je tak hrozný, tak takový opravdu bude a dělá vše*

proto, aby učitele vyprovokoval. Sám začne sebe vnímat jako outsidera a reaguje jen na negativní podněty. Takové dítě je celkem snadné v kolektivu poznat. Pokud se ho někdo zeptá na jeho pozitivní vlastnosti, tak většinou mlčí. Zeptá-li se však někdo na jeho negativní vlastnosti, tak jich vyjmenuje mnoho. Bohužel se stává, že si dva lidé nemusí padnout do oka, ale je třeba si uvědomit, že nepřiměřená reakce na chování dítěte může způsobit bludný kruh začínající už v mateřské škole, kdy spouštěčem může být jen poznámka učitelky k další učitelce: „Počkej až ti do třídy přijde Honzík....to si užiješ, na toho se připrav“ (Martínek, 2015, s. 48-52).

Agrese mezi samci (samicemi) – V říši zvířat se jedná o naprosto přirozený projev výběru, např. lvi mezi sebou bojují o výsadní místo ve smečce. U lidí se tato agrese projevuje ve dvou věkových obdobích. Prvním obdobím je věk 4-5 let, kdy především chlapci bojují o své místo. V těchto letech se mezi dětmi vytvářejí skupinky, které se spolu baví, mají společná tajemství a podobně. V každé skupince se nachází jedinec, který má tendenci více rozhodovat o tom, co budou ostatní dělat. V psychologii se tento jev nazývá rozvoj druhého „já.“ Dominantní jedinci jsou většinou velice šikovné děti, které ve školce vše zvládají. Neustále chtějí vítězit a být ve všem nejlepší a tak u nich vzniká pocit, že za všech okolností musí být první. Jakmile se dostane do konkurenčního boje základní školy, tak o své místo začne bojovat agresivním způsobem (Martínek, 2015).

Je dobré si uvědomit, že scénáře chování se u dětí vytvářejí už ve věku 3-4 let. V tomto věku se vyvíjejí tři míry charakteru:

Jedinec se zvýšenou mírou bránění se poškození – Toto dítě už ve věku mateřské školy vysílá signál slabosti. Na úkoly, které má provádět, reaguje strachem a začne plakat. Každé jeho zranění je také provázeno přemírou emocí a vyžaduje pozornost. Tento vzor chování si nese až do základní školy a svou slabostí na sebe přitahuje pozornost agresorů. Tyto děti pocházejí z rodiny plné úzkosti a strachu. Rodiče se k dítěti chovají takto, protože na potomka čekali dlouho dobu nebo jim některé dítě už zemřelo. Další kategorií rodičů jsou ti, kteří své dítě vychovávají v sterilním prostředí a nedají dítěti šanci zkoumat svět. Děti z takového prostředí tráví svůj volný čas především u počítače nebo s rodiči doma. Takové děti jsou ve školním prostředí obětí šikany, jelikož se v prostředí školy neumějí bránit (Martínek, 2015).

Jedinec se zvýšenou mírou impulzivity – Jedná se o děti, které hned po příchodu do školky začnou běhat, nejsou k zastavení a u ničeho nevydrží. Vyberou si dítě, které je slabší a jakmile si cokoliv vezme, dítě se zvýšenou mírou impulzivity po něm ihned startuje a hračku mu agresivně vytrhne. Tyto děti chtějí být středem pozornosti za každou cenu a i v případě ublížení druhému. Rodiče spoléhají na instituce, které jejich dítě vychovají a převádí na ně veškerou zodpovědnost. Dítě nezná společnou činnost s rodiči a samo se pak nedokáže zabavit. Vše je pro něj nuda a hledá něco, co ho z nudy vyvede. Ve většině případů se začne dopouštět sociálně patologického chování – šikany. V dalším případě se jedná o rodiče, které své dítě zahrnují materiálními statky. Rodiče tím nahrazují dítěti rodičovskou lásku. Dítě chodí do všech možných kroužků, ale chybí mu zpětná vazba rodičů. Po nějaké době se dítěti začíná vytrácet smyslu kroužků, když pro rodiče nic neznamená. Začíná hledat činnosti, které budou alespoň zajímavé pro jeho vrstevníky. V této rodině rodiče nenaučili své dítě toužit a vážit si věcí. Dítě, které si neváží věcí, si pak nedokáže vážit ani mezilidských vztahů. Děti z takové rodiny se ve školním prostředí nejčastěji dopouštějí ekonomické šikany, kdy hodnota člověka je určena tím co vlastní (Martínek, 2015).

Jedinec se zvýšenou závislostí na psychologické odměně – Děti jsou vedeny, aby pomáhaly ostatním, nikomu neubližovaly a nepraly se. Jsou to děti, které se neustále za někoho přimlouvají nebo ostatním pomáhají s nějakou činností. Pro třídu jsou vhodné, protože udělají vše, co se nechce ostatním, ale jen proto, aby se jim dostalo ocenění. Vybírají si v dospělém věku povolání, kde mohou „zachraňovat.“ Potíž je v tom, že se jim nedostává za jejich snahu psychologická odměna. A konečným důsledkem je krize vedoucí k syndromu vyhoření (Martínek, 2015).

Agrese dráždivá – Ve školním prostředí se tato agrese vyskytuje tehdy, kdy dítěti nestanovíme jasné hranice. Každý se setkal s tím, když je dítě vyvolané ke čtení a první jeho reakcí je: „Kolik toho bude?“ Nejhorší odpovědí je věta: „Uvidíme, jak ti to půjde, a pak skončíme.“ Dítě nedostává jasný cíl a reaguje nechutí a vztekem. Dráždivé reakce jsou jedním z příčin, proč mají děti ke škole odpor, proč se nechtějí učit a nechtějí spolupracovat (Martínek, 2015).

Agrese vyvolána strachem – První pocity strachu nastávají u dítěte, které se vzdaluje od matky. Takovým příkladem je nástup do mateřské školy. Neznámí lidé, nepřítomnost matky a nové prostředí je pro dítě velice stresujícím zážitkem. Aby byl přechod dítěte

od matky co nejjednodušší, je vhodné využít čichového podnětu. Každé dítě má svou matku „očichanou“ a vůni doma taktéž. Doporučuje se vzít sebou do mateřské školy například polštářek nebo šálu, kterou nosí matka. Dítě pak bude mít větší jistotu, že se pro něho rodiče vrátí, a když se mu bude stýskat, tak stačí k věci přivonět. Agrese vyvolaná strach většinou nestojí za patologickými projevy, ale stává se, že dítě ze strachu (kvůli špatné známce, propadnutí, poznámce) uteče z domova nebo bude chodit za školu (Martínek, 2015).

Agrese jako obrana teritoria – Každý člověk má svůj osobní prostor a vůči každému člověku je tento prostor nastaven jinak. Nejbližší mohou vstoupit do nejužšího prostoru, ale jsou i tací, kteří jsou nám protivní, a těžce s nimi vycházíme, pro tyto jedince je náš prostor velice široký. V mateřské škole je teritoriem například židlička a věšák v šatně. Takové místo je pro člověka symbolem jistoty a bezpečí. Čím více se naše místa mění, tím jsme neklidní a agresivní. Agrese jako obrana teritoria se často objevuje v dětských domovech nebo domovech mládeže. Děti si často stěžují, že jim někdo sedá na postel nebo kouká do skříně. Pro vychovatele to není nic závažného, ale dítě chce chránit svůj osobní prostor. Snažme se tedy dětem vždy vymezit prostor a jasná pravidla a vyhněme se častému přesazování, protože to stejně nic neřeší a dítě se dostává akorát do stavu nejistoty, neklidu a agrese (Martínek, 2015).

2 Vymezení pojmu šikana

Před tím, než si vymezíme pojem šikana, měli bychom si definovat i pojem teasing, který se s šikanou často zaměňuje. Teasing je chování, které šikanu spíše připomíná. Jde většinou o škádlení mezi děvčaty a chlapci. Škádlení je mezi žáky běžná zábava a zároveň důležitá část sociální komunikace, vzájemného poznávání a sblížování. Jedná se o normální jev, který se na základních školách běžně vyskytuje a asi každý tento jev zažil (Říčan, 2010).

Šikana je ovšem mnohem vážnější. Nejde zde o škádlení, ale úmyslné a opakované ubližování, ke kterému agresori využívají manipulaci a agresi. Šikana je chování, jehož záměrem je ublížit někomu jinému, ohrozit ho a zastrašit. Mezi agresorem a obětí je nerovnoměrný vztah moci (Vágnerová, 2011).

Rozdíly mezi škádlením a šikanou podle Koláře (2011):

Škádlení	Šikana
= Škádlení patří k rovnocenným nebo kamarádkým vztahům. Je chápáno jako projev kamarádství. Za škádlení se považuje žertovné popichování, které se uskutečňuje za účelem pobavení. V škádlení není vítěz ani poražený.	= Úmyslné a opakované ubližování druhým. Dělání toho, co je pro druhého nepříjemné, co ho ponižuje nebo bolí.
Při škádlení jde o vzájemnou legraci, radost a dobrou náladu.	Cílem šikany je ublížit, poranit a ponížit.
Základním postojem v škádlení je respekt a úcta k druhému.	U šikany je to devalvace a znevážení druhého.
Mezi účastníky škádlení je rovnoprávnost. Dítě může škádlení opětvovat, případně z něho vystoupit.	U šikany existuje pouze bezpráví. Pokud se oběť brání nebo „legraci“ agresorovi oplátí je tvrdě potrestané.

U škádlení je mezi účastníky zachována důstojnost. Dítě nemá pocit ponížení.	Zde platí přesný opak. Oběť je zesměšňovaná a ponižovaná.
Mezi dětmi panuje radost, vzrušení ze hry, někdy i lehké naštvání. Ale nikdy bezmoc.	U oběti panuje bezmoc, strach, stud a bolest.
Hlavním motivem ve škádlení je sblížení, seznamování, zájem o druhé. Navozování pohodové atmosféry ve třídě.	Základním motivem v šikaně je moc a krutost. Mezi další motivy patří zabíjení nudy, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, atd.

Přímá a nepřímá šikana

Šikanu dělíme na *přímou* a *nepřímou*. Přímá šikana spočívá ve fyzickém ubližování všeho druhu. Jedná se tedy o působení bolesti bitím, kousáním, pálením, nucením sníst něco odporného, odcizení osobních věcí, atd. Do přímé šikany také řadíme slovní napadání a zotročování oběti.

Nepřímá šikana spočívá především v sociální izolaci, kdy je oběť úmyslně vyloučena z kolektivu. Agresor často ostatním zakazuje, aby s dotyčným komunikovali, a oběť se kvůli nezájmu svého okolí uzavírá do sebe. Někdy se stává, že se oběť zoufale snaží všem zavděčit a přizpůsobit se. Svůj vděk projevuje zlobením, lajdáctvím, jen aby projevilo solidaritu s agresory a zavděčilo se jim. V očích třídy však ztrácí svou prestiž. Nepřímá šikana se často kombinuje s přímou. Začátek šikany může probíhat jak v přímé, tak v nepřímé. Oběť, které začnou ubližovat a postupně jí i pohrdat bude v kolektivu izolována. Naopak izolované dítě je také v nebezpečí, protože izolované a neoblíbené dítě se většinou stává obětí šikany (Martínek, 2015).

Dívčí a chlapecká šikana

U chlapců převažuje přímá, fyzická šikana zatímco u děvčat má šikana podobu psychickou. Dívky se také stávají obětí šikany častěji než chlapci. Šikana u dívek tedy spočívá v přímém a verbálním násilím. Dívky oběť zraňují nejvíce tím, že ničí její kamarádké vztahy a izolují jí od ostatních. Tento druh šikany se dá dobře maskovat a je těžké prokázat, že by snad oběti chtěli ublížit. Šikana u dívek se odehrává v rámci blízkých, kamarádkých vztahů. Není nic zvláštního, že agresorka a oběť jsou vlastně

kamarádky a tráví spolu volný čas. Pokud však v přátelství nastane nějaký problém, přichází pomsta. Mezi dívčí zbraně patří pomluvy nebo vyloučení oběti z kolektivu. Vztahy mezi dívkami jsou mnohem intenzivnější a dají se přirovnat ke vztahu milostnému. Rány jsou pak hlubší a déle se hojí. U chlapců se agresor s obětí nekomunikuje a nepatří k jeho přátelům. Závislost mezi agresorem a obětí se nejčastěji vyskytuje právě v dívčí šikaně. Agresorka a oběť se navzájem potřebují a dokonce oběť pociťuje k agresorce citovou náklonnost (Matthews, 2015).

Příčiny a důvody šikany

Příčiny šikany jsou individuální a záleží na vlastnostech agresora, ale i oběti. Mezi běžné motivy agresorů patří:

- „bavení třídy“
- uspokojení z týrání jiné lidské bytosti
- předvádění se před dívkami
- pocit moci a nadřazenosti (kompenzace méněcennosti)
- zvědavost, experiment

2.1 Vývojová stádia šikany

Šikana může být pouze krátkodobým aktem, ale většinou se vyvíjí po určitých stádiích. Je třeba, aby jí učitelé i rodiče věnovali pozornost a řešili jí řádně a včas.

1. vývojová fáze - ostrakismus (střepinový soud)

V této fázi oběti není ubližováno fyzicky, ale je vyloučena z kolektivu. Ostatní se s jedincem nebaví, nezdraví jedince a neodpovídají mu na otázky. Ostrakismus využívají především děvčata, která ostatním zakazují, aby se s dotyčným bavily. Jedinec poznává, že je ve třídě na vše sám. Nemá nikoho, s kým by se bavil o přestávkách, s kým by seděl v lavici nebo chodil na oběd. Zpočátku ještě oběť na spolužáky reaguje a to především agresí, ale postupem času se stahuje a je zcela zamlklá. Častým znakem toho, že se dítě stalo obětí ostrakismu, je to, že jeho prospěch se velice zhorší a dítě se ve škole nedokáže soustředit (Martínek, 2015, s. 137).

V této fázi se třídní kolektiv dělí do tří skupin. První skupinou jsou žáci, kteří vše rozpoutali (agresoři), další skupinkou jsou oběti a poslední skupinkou jsou jedinci

neutrální. Od těchto jedinců se většinou pedagog dozví nejvíce informací ohledně toho, co se ve třídě děje. Neutrální jedinci si dění ve třídě příliš nevšímají a mluví, jak s agresory, tak s obětí. Ale jelikož vědí, že agresor oběť nemá rád, tak rozhovor s obětí nevyhledávají. Neutrální jedinci jsou většinou průměrní jedinci, kteří nevyhledávají příliš pozornost ostatních a v žádném směru nevybočují do extrému (Martínek, 2015, s. 138).

2. vývojová fáze - fyzická agrese a manipulace

Tato fáze nastane většinou tehdy, kdy se třída dostane do většího tlaku (pololetí, konec školního roku). Agresor se potřebuje „odreagovat“ a tak se dopouští šikany na spolužáky. Nemusí to být však jen z tlaku, ale i z nudy, kdy je šikana pro agresora vytržení z každodenního stereotypu. V tomto stádiu začíná agresor oběť fyzicky napadat. Oběť má strach a tak utíká od problémů ve škole. Nejčastějším únikem je záškoláctví, nemoc nebo projevy sebepoškozování (Martínek, 2015).

3. vývojová fáze - vytvoření jádra

V této fázi má agresor nad obětí jasnou moc. Ve třídě navíc začíná agresor ovlivňovat všechny spolužáky. Kolektiv se začíná přidávat na agresorovu stranu z obavy, aby se oni sami nestali obětí šikany. V tomto stádiu si agresori vyhledávají tzv. hlídače, kteří sledují učitele po chodbách, aby agresor nebyl při šikanování přistihnut. Třída se tedy stává místem, kde k šikaně dochází nejvíce. Oběť se v této fázi snaží vyhledávat přítomnost učitele, ale nekomunikuje s ním. Pouze chce být v bezpečí před spolužáky (Martínek, 2015).

4. vývojová fáze - vytvoření norem

V této fázi se chování oběti začíná zcela měnit. Oběť si zvykne na to, že jí je neustále ubližováno a je na šikanujícím chování závislá. Ve třídě začne vyrušovat, šaškovat a dělá vše proto, aby se zavděčila agresorovi. Od učitele dostává poznámky a prospěch oběti je špatný. Spolužáci ve třídě, kteří šikaně pouze přihlíželi, sami vymýšlejí úkoly pro oběť, aby se zavděčili agresorovi. Navíc agresivní chování proti oběti už spolužákům nepřijde nezvyklé, ale normální (Martínek, 2015).

5. vývojová fáze – totalita

V této fázi mají agresori veškerou moc. Všichni je poslouchají na slovo a navíc pokud nastane nějaký problém, tak agresora brání. V mnohých případech je v této fázi ubližování tak brutální, že hrozí těžké ublížení na zdraví a v horším případě i smrt. Agresori, spolužáci

i oběť jsou na ubližování zcela závislé. V této fázi je jediným řešením rozpuštění kolektivu (Martínek, 2015).

2.2 Typologie agresorů a obětí

2.2.1 Agresor

Agresor zpravidla bývá jedinec, který svou fyzickou silou převyšuje ostatní. Agresor má zálibu v ubližování druhým lidem. Ve většině případů je on sám v rodinném prostředí trestán tak, jako on ubližuje ostatním. V rodině těchto agresorů se objevuje shodný znak – a to nečitelnost rodičů. Nečitelný je ten rodič, který odměňuje nebo trestá podle nálady. Záleží na jeho náladě, jestli dítěti projde například špatná známka či nikoliv. Kvůli této nečitelnosti je dítě v neustálém napětí a snaží se ho nějakým způsobem uvolnit (Martínek, 2015).

Typické znaky agresora:

- tělesně zdatný, obratný a silný
- rváč, který má horkokrevný temperament a je impulzivní
- porušuje školní řád a pravidla chování (nekázeň, lhaní, krádeže)
- slabší školní prospěch
- nezná pocit viny a má zakrnělé svědomí
- dominantní, panovačný, rád ovládá druhé
- krutý, zlomyslný a škodolibý
- chybí mu empatie a schopnost vcítit se do druhých
- trpí pocity méněcennosti, závidí spolužákům harmonický rodinný život, nebo něco jiného, cítí se být nešťastný

Charakteristika agresorů

Kultivovaný agresor – Tento jedinec se chová k dospělým lidem velice slušně. Je velice ochotný a v očích dospělých „hvězdou třídy“. Pokud však není žádný dospělý na blízku, tak začíná šikanovat. Není však agresorem sám. Tento typ agresora má své jedince, kteří šikanují za něj, a on dává pouze rozkazy. Při vyšetřování často svede šikanu na ostatní. V rodině toho agresora panuje přísná výchova. Dítě neustále plní nějaké rozkazy, příkazy a je pod neustálým dohledem. Toto vypětí si kompenzuje právě šikanou na ostatních (Martínek, 2015).

Agresor sadista – Tento jedinec si nepřipouští žádnou zodpovědnost za své chování, a pokud se objeví nějaký problém, snaží se z něho vykrotit. Pokud je přistižen dospělým, že ubližuje druhému, vykručuje se, že to je pouze ze srandy a dožaduje se souhlasu od ostatních. Rodina, z které dítě pochází, je spíše volnomyšlenkářská. Hranice ve výchově jsou pro dítě naprosto nejasné (Martínek, 2015).

Agresor spouštějící ekonomickou šikanu – V této rodině rodiče dítě zahlcují veškerými novinkami v oblasti materiálních věcí. Většina rodičů je zaměstnána prací a tak dítě necítí opravdový rodičovský cit a souznění. Pokud dítě něco chce, tak to od rodičů dostane. Má tedy všeho nadbytek a neumí si věcí vážit. Bohužel i postoj rodičů k méně bohatým dětem je špatný. Stává se, že rodiče sami dítěti zakazují bavit se s dětmi, které nemají příliš mnoho peněz (Martínek, 2015).

Agresor „drsňák“ – Tento jedinec je hrubý, primitivní, impulzivní, se silným energetickým přetlakem. Mívá kázeňské problémy a autorita pro něj nic neznamena. Často je zapojený do gangů, které páchají trestnou činností. Jeho forma šikany spočívá v tvrdém, nelítostném a masivním šikanování. Cílem jeho šikany je především zastrašování. V rodině bývá častý výskyt agrese a brutality rodičů a agresor jako by ostatním vracel, to co je u nich doma na denním pořádku (Kolář, 2011).

Agresor „slušňák“ – Agresor „slušňák“ je velice kultivovaný, narcistický, někdy až zvýšeně úzkostný a se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu. Jeho forma šikany je charakteristická mučením a násilím bez přítomnosti svědků. V rodině je uplatňován důsledný přístup až vojenský dril bez lásky (Kolář, 2011).

Agresor „srandista“- Je charakteristický svou optimistickou a dobrodružnou povahou a zvýšeným sebevědomím. Nepřipouští si žádnou zodpovědnost a žádné starosti. Tento agresor je ve skupině velice oblíbený a vlivný. Jeho forma šikany spočívá především v pobavení sebe a spolužáků. Rodině je spíše volnomyšlenkářská a řídí se heslem: „Hlavně si z ničeho nedělej hlavu.“ V rodině chybí dodržování mravních hodnot a je přítomna citová subdeprivace (Kolář, 2011).

Rodinné prostředí agresora

V rodině agresora se dítěti nedostává dostatek vřelého zájmu, v rodině panuje citový chlad, ponižování, lhostejnost až nepřátelství ze strany rodičů, prudké výbuchy negativních citů nebo nenávist. Není neobvyklé, že dítě je fyzicky týrané a často jsou tresty velice kruté. Rodiče své dítě ponižují, nadávají mu a psychicky ho týrají. Děti, které o sobě slyší jen negativní výroky, přirozeně ani samy sebe nehodnotí příliš vysoko. Vidí svět, jako cosi nepřátelského a na nepřátelské okolí preventivně útočí.

Rodiče své dítě chválí za násilné chování vůči jinému dítěti a je pro ně normální dosahovat svých cílů prostřednictvím agrese. Nevěnují dítěti dostatek času a tak dítěti nemá kdo ukázat, že existují i jiné prostředky k dosažení svého cíle než je agrese.

Rodiče také dávají svým dětem příliš mnoho prostoru a mají ve všem „volnou ruku“. Často také nemají na své dítě čas (kvůli své kariéře nebo zájmům) a vynahrazují jim to prostřednictvím luxusních věcí a velkého kapesného (Martin, Waltman-Greenwoodová, 1995).

2.2.2 Oběť

Šikanované děti zoufale potřebují pomoc svých rodičů, ale problémem je, že si o ní nedokážou říci. Mají strach z pomsty za „bonzování“ a postupně, jak se šikana rozšiřuje, začínají prožívat pocity studu, nechťejí mluvit o ponížení, které zažívají. Po delší době šikanování mají sklon přijímat týrání jako „normální“ a přizpůsobují se (Martínek, 2015).

Typické znaky oběti:

- tělesná slabost (zvláště u chlapce)
- nápadné vnější znaky (brýle, obezita, zrzavé vlasy)
- rasová odlišnost
- ustrašený, plachý, izolovaný
- dítě oslabené nemocí

- dítě ze sociálně slabší rodiny

Podezřelé projevy toho, že je dítě šikanované:

- dítě nemá žádné kamarády, kteří by ho navštěvovali
- nerado mluví o škole a o dění v ní
- je nejisté, ustrašené, obává se chodit k tabuli
- odmítá chodit na tělesnou výchovu
- chybí mu pomůcky
- straní se spolužáků
- o přestávkách se vyhýbá WC
- nikdo s ním nechce tvořit dvojici
- je neustále posmutnělé a zaražené
- špatně usíná a mívá poruchy spánku
- zhoršuje se mu prospěch
- často ho před odchodem do školy bolí hlava nebo břicho
- přichází domů se špinavým oblečením nebo poškozenými pomůckami (nebo bez nich)
- často si žádá další kapesné
- přichází domů hladové, i když dostává svačiny
- nedokáže rozumě vysvětlit svá poranění (Vágnerová, 2011)

Charakteristika oběti

Oběť na první pohled – V tomto případě se jedná o děti, které svou slabost a bojácnost zrcadlí ve svém chování. Většinou jsou to děti fyzicky slabší, málo se prosazují a jsou často osamocené bez přátel. Pokud se dítě stane terčem útoků agresora, tak se rozpláče nebo uteče. Samo se neumí bránit. Tyto děti vyrůstají v rodinách, kde především matky své děti až přehnaně ochraňují. Matky v dětech tlumí jejich přirozenou aktivitu a dítě má poté z běžných situací strach a neumí se bránit (Martínek, 2015).

Oběť vychovávána příliš projektivně – Zde se jedná o děti, které jsou po dlouhou dobu pod křídly své matky nebo babičky. Matka ani babička si nechtějí připustit, že jejich dítě je už velké a měli by mu dát prostor. Velkou chybou je, že i v pozdním věku doprovázejí dítě do školy až k lavici a pomáhají mu připravit si věci na hodinu. Toto dítě se stane před spolužáky slabé a vzniká faktor, který spouští šikanu (Martínek, 2015).

Handicapované děti – Tyto děti bývají snadnou obětí, protože se neumí bránit. Ve většině případů děti neví, jak si s handicapovaným jedincem hrát. Pedagog by měl být informován o handicapu dítěte a vědět, co jeho postižení obnáší (Martínek, 2015).

Učitelské děti – Častou obětí je dítě, které chodí do stejné školy jako jeho rodič – učitel. Pokud to není jinak možné, je třeba, aby alespoň rodič své dítě neučil. Spolužáci jsou pak přesvědčeni, že má jen výhody a jeho známky nejsou objektivní. Navíc nemá příliš přátel, protože ostatní spolužáci se bojí, že pokud mu něco prozradí, okamžitě to doma řekne a spolužáci budou mít ve škole obtíže (Martínek, 2015).

Rodinné prostředí obětí

Dítě, které se stává obětí šikany, přichází z prostředí, kde ho jeho matka příliš rozmazluje a nedovolí mu zkusit žít „na vlastní pěst“. Dítě má strach jakkoliv se projevit. Obětí se také často stávají děti, které rodiče vychovávají v zásadě, že prát se je špatné. Dítě se pak neumí bránit, jednak pro psychické zábrany, jednak pro nedostatek cviku (Kolář, 2011).

2.3 Účastníci šikany

Hlavním účastníkem v šikaně je samozřejmě agresor, který je iniciátorem celé této události. Dalším účastníkem je oběť, kterou si agresor vybral jako terč svého jednání. Agresora i oběť jsme si charakterizovali v předešlé kapitole a nyní si uvedeme další jedince, kteří se šikany také účastní.

Třídní „publikum“ – Agresoři často šikanují nejen pro svou radost, ale i pro spolužáky, které chtějí imponovat a předvést jim svou moc. U chlapců bývá ve hře i vědomé přání demonstrovat před dívkami svou sílu a mužnost. Děti, které jsou svědky šikany, získávají novou zkušenost. Vidí, jak se děje opakovaně něco zakázaného, něco co je zlé a není podle norem. Pokud šikana trvá déle, tak tato zkušenost proměňuje mentalitu třídy. Spolužáci se začínají přidávat na stranu agresora a počáteční zděšení a odpor mizí. Počet těch, kteří se k šikanování nebo alespoň na stranu agresora přidávají, roste a hlavním důvodem je především to, že tato strana jim poskytuje pocit bezpečí. Kdo se nezúčastňuje, dává nepřímou najevo nesouhlas s tím, co se děje ve třídě a hrozí, že i on se může stát další obětí. Kdo se však k agresorovi přidává, dává za sebe záruku, že nic neřekne, protože by musel obvinít i sám sebe (Říčan, 2010, s. 63).

Zastánci – Jedinců, kteří se dovedou zastat druhých je ve skupině menšina, ale nejsou žádnou vzácností, zvláště mezi dívkami. Zastánci jsou většinou prosociální děti se smyslem pro zodpovědnost. Ve třídě jsou oblíbení a vlivní. Jsou ochotní pomoci slabším a spolužáci je mohou požádat o pomoc kdykoliv. Rodiče své děti vychovávají k tomu, aby vždy chránili slabšího. Čím je takových dětí ve třídě více, tím je třída odolnější vůči šikaně. Je třeba si jich vážit a podporovat jejich vliv na celou třídu (Říčan, 2010, s. 64).

Pedagogové – I učitel může odstartovat a přispět k prohlubování šikany tím, že kritizuje (třeba i oprávněně) izolovaného žáka. Zvláště ironie může přejít v posměch, na které se může podílet i celá třída. Spouštěcím mechanismem může být i sociometrické šetření, např. použití otázky: „Kdyby sis mohl vybrat, vedle koho bys nechtěl sedět?“ Děti si mohou o přestávce pak sdělit výsledky a spočítají si, koho udávaly nejčastěji. Pozice dítěte může být pak ohrožena tím, že soused, vedle kterého dítě sedělo, si uvědomí, že sedí vedle „neprestižního“ žáka (Říčan, 2010).

Rodiče agresorů – Rodiče agresorů mají často sklon jednání svých dětí zlehčovat. Často brání své dítě tím, že to byla jen „klukovina“. Další rodiče to vezmou jako příležitost své dítě seřezat, ale to dítěti vůbec nepomůže, spíš podpoří jeho agresivitu. Někteří rodiče naopak chování dítěte uvítají a chlubí se, že jejich dítě má ostré lokty, se kterými se ve světě neztratí. Všechny rodiče mají jedno společné, a to, že jsou vůči kritice školy arogantní a snaží se své dítě obhájit (Říčan, 2010).

Rodiče obětí – Rodiče obětí dají dětem občas rady, které bývají nerozumné nebo nerealistické: „Musíš být chlap a vydržet to.“ Rodiče ač třeba neradi mohou své dítě obvinít, že si za to může samo, čímž v dítěti prohlubují pocity úzkosti a osamělosti. Nejlepší zareagování je, když rodiče své dítě emočně podpoří a budou se snažit zajistit mu ochranu (Říčan, 2010).

2.4 Varovná místa šikany

Třída – Na prvním místě je samozřejmě třída, ve které žáci tráví nejvíce času (přestávky, hodiny, volna). Ve třídě si žáci vybírají své „hlídače“, kteří budou stát před třídou a kontrolovat, zda nepřichází učitel. Agresoři spoléhají na to, že pokud ve třídě bude klid, je pravděpodobné, že učitel do třídy nepřijde. Při dozoru na chodbách se učitel bude věnovat třídám, kde panuje řev a tak se agresor soustředí na to, aby v třídě byl klid. Učiteli, tak uniká to, že v tiché třídě dochází k tichému ubližování některému žákovi (Říčan, 2010).

Toalety – Na toaletách dochází především k fyzickému ubližování oběti. Učitel, který má o přestávce dozor, by měl mít přehled o tom, jak dlouho tam žáci pobývají, jestli není slyšet nějaký hluk z toalet nebo se u toalet neshlukují davy žáků (Říčan, 2010).

Tělocvična – Pokud pedagog není v tělocvičně přítomen je oběť vystavována tvrdému fyzickému ubližování. Agresoři oběť zalehávají nebo je vystavována úderům míče. Z bezpečnostních důvodů je nepřípustné, aby děti měly možnost chodit do tělocvičny bez dozoru, bohužel se tomu tak na některých školách děje (Říčan, 2010).

Šatny – Zde dochází především majetkovým útokům na oběť. Oběti jsou ničeny věci (bunda, boty) a pokud kolem šaten není dozor, dochází i zde k tvrdým fyzickým útokům (Říčan, 2010).

Jídelna – V jídelně je oběti především znechucováno jídlo, agresoři oběti do jídla plivou, míchají oběti oběd s čajem nebo hází jídlem po oběti (Říčan, 2010).

Skrytá místa ve škole – Každá škola má místa, kam učitelé příliš nechodí. Právě tyto místa se stávají prostorem pro šikanu. Jedná se o prostory pod schody, výklenky nebo jiná zákoutí. Agresoři mají na těchto místech pocit bezpečí a vědí, že tady je nikdo neobjeví (Říčan, 2010).

K šikaně může také docházet cestou do školy, při jízdě autobusem nebo v nějakém zájmovém kroužku. Tyto místa nespádají pod školu a řešení spadá pod kompetenci Policie ČR.

3 Kyberšikana

Definice kyberšikany – Jedná se o druh šikany, která je šířena prostřednictvím mobilních telefonů, internetu a dalších mediálních prostředků. U kyberšikany jsou útočníci anonymní a vystupují pod přezdívkou, používají neznámou emailovou adresu nebo skryté číslo. Agresor vytváří nové identity a oběť má velice malou šanci přijít na to, kdo se za ní skrývá. Oběť prožívá pocity nejistoty, strachu a neví, komu může důvěřovat (Černá, 2013).

Prvky kyberšikany:

Mezi základní prvky kyberšikany patří opakovatelnost. Pokud je například zveřejněna fotka oběti na nějaké stránce (facebook) bez jejího svolení a jsou pod ní napsané hanlivé komentáře je každý další komentář nebo každé nové kliknutí na „to se mi líbí“ považováno za opakování šikany (Černá, 2013).

Dalším prvkem kyberšikany je mocenská nerovnováha. V tomto případě však spočívá v tom, že oběť ani často neví, kdo jí napadá. Agresor může díky mediálním prostředkům zůstat v anonymitě a proto je tak těžké se bránit, když nevíme, kdo na nás útočí (Černá, 2013).

Dělení kyberšikany:

Kyberšikana se dělí na přímou a nepřímou. Formou nepřímé šikany může být vylučování někoho z online skupiny (spolužáci.cz), šíření pomluv na internetu nebo vydávání se za někoho jiného či falešné nahlášení závadného obsahu (Černá, 2013).

Přímá forma kyberšikany spočívá především v úmyslném pořizování fotek (často i intimních) a zveřejňování na webu, urážlivé a výhružné SMS, emaily nebo posílání výhružných obrázků či scén (Černá, 2013).

Projevy kyberšikany :

- Vydávání se za někoho jiného – Agresor se v online světě vydává za oběť. Vytvoří si falešný profil a používá fotky, údaje a fakta o oběti, aby mohl oběť poškodit. Komunikuje s přáteli oběti a snaží se poškodit její sociální vztahy. Není neobvyklé, že agresor přímo zjistí i heslo k účtu oběti a páchá škody přímo na její stránce (Černá, 2013).

- Vyloučení – Každý člověk má potřebu někam patřit. Zejména pro mladého člověka je to velice důležité. Proto je velice frustrován, když je úmyslně vyloučen z nějaké skupiny, do které by chtěl patřit (facebook, online hra, atd.) (Černá, 2013).
- Flaming – Tento pojem označuje prudkou hádku, která se vyskytne na nějakém fóru, v komentářích na facebooku či chatu (Černá, 2013).
- Kyberharašení – Jedná se o zprávy zasílané oběti. Agresor doslova oběť zahlcuje množstvím zpráv. Většinou jde o jednosměrnou komunikaci, kdy se oběť snaží na zprávy nereagovat (Černá, 2013).
- Kyberstalking – Agresor oběti posílá výhružné a zastrašující zprávy spojené i s vydíráním (Černá, 2013).
- Pomlouvání – Jde o nepravdivé sdělování informací o druhém s cílem poškodit jeho osobnost (Černá, 2013).
- Odhalení a podvádění – Jedná se o odhalování informací, které jsou velice osobní. Agresor rozesílá zjištěné informace, osobní fotky nebo celé konverzace o oběti druhým (Černá, 2013).
- Happy slapping – Agresor se svou skupinkou přepadnou oběť a nutí jí se např. svléknout. Celý tento incident natáčejí na mobil a poté ho zveřejní na internet (Černá, 2013).
- Kybergrooming – Jedná se o nejnebezpečnější formu kyberútoků. Agresor je velice trpělivý a s obětí dokáže udržovat vztah přes internet i několik měsíců. Agresor se zaměřuje především na děvčata do 15 let, která se nudí a chtějí zkusit něco nového. Cílem agresora je sjednat si s dívkou schůzku a pohlavně jí zneužít. Agresor v dívkách vytváří pocit, že jsou milované, krásné, filozofuje o lásce a snaží se udržet jejich vztah v tajnosti. Dívky mu věří, a buď na schůzku přijdou dobrovolně, nebo je vydírá, že zveřejní na internet fotku, kterou mu dívky poslaly (fotky bývají často velice intimní) (Černá, 2013, s. 25-27).

Typologie agresorů

- Agresor- 1. stupeň ZŠ – Na prvním stupni základní školy se agresorem stává žák, který je až nadprůměrně inteligentní, mívá problémy s pozorností, je hyperaktivní, vyrůstá v dysfunkční rodině nebo se jen nudí a chce začít něco nového (Martínek, 2015, s. 176-177).
- Agresor – 2. stupeň ZŠ – Tento žák je necitlivý, bezohledný, se zkušeností v roli oběti šikany, manipulativní, lhostejný a pochází z emocionálně chudého rodinného prostředí (Martínek, 2015, s. 176-177).
- Agresor – střední škola – Mívá vysoké sebevědomí, pochází z majetné rodiny, s šikanou už mívá zkušenosti, hodně se prosazuje (Martínek, 2015, s. 176-177).

Projevy chování oběti kyberšikany:

- Jedinec přestane používat mobil nebo počítač.
- Dítě je neklidné, nedokáže se soustředit a neustále kontroluje mobil nebo počítač.
- Dítě je pod neustálým tlakem.
- Jedinec je výbušný, frustrovaný a rozčileně reaguje na otázky ohledně toho, co dělal na počítači.
- Objevují se i poruchy spánku (Vágnerová, 2011)

Projevy chování kyberagresora:

- Vypíná počítač nebo sklání monitor, když se objeví dospělá osoba.
- Svůj volný čas věnuje počítači nebo mobilu.
- Používá několik účtů k facebooku, emailu, atd.
- Ve škole se kolem něj a jeho počítače tvoří hloučky spolužáků, kteří se smějí.

Šíření kyberšikany

V dnešní době je mnoho způsobů, jak šířit kyberšikanu. Podle způsobů šíření se také kyberšikana odlišuje. Představíme si základní média, kde šikana probíhá nejvíce.

- *Sociální síť* – Jedná se o nejrozšířenější kanál, kde se kyberšikana rozšiřuje. Zpravidla se jedná o webové stránky, kam si může uživatel nahrát fotky a videa, napsat údaje o své osobě a spřátelit se s kýmkoliv na světě. Mezi nejrozšířenější patří Facebook, Lidé. cz, MySpace, atd. Pokud ke kyberšikaně dochází na těchto webových stránkách, jedná se především o hanlivé komentáře u fotek, vytváření stránek o oběti, odebrání oběti ze skupiny a podobně (Černá, 2013, s. 27).
- *Online hry* – V online hrách dochází ke kyberšikaně především přes chat nebo prostřednictvím web kamery. Ke kyberšikaně v hře může docházet i tehdy, kdy jsou oběti úmyslně a opakovně ničeny její úspěchy ve hře nebo nabourávání se na její účet (Černá, 2013, s. 27).
- *Webové stránky* – Tak jako školní třída poskytuje prostor pro agresivní chování, tak to umožňují i různá místa na internetu. Takovým místem může být i webová stránka, která byla vytvořena za účelem někoho poškodit. Mezi nejznámější takové místo patří YouTube, kam lze nahrávat videa. Právě YouTube bývá využíván v případech happy slappingu (Agresor se svou skupinkou přepadnou oběť a nutí jí se např. svléknout. Celý tento incident natáčejí na mobil a poté ho zveřejní na internet), mohou sem být umístěna zcizená videa, koláže z fotek přetvořené do podoby videa s komentáři, videa mohou být upravována tak, aby byla ponižující a urážející. Často to ani nemusí být videa samotná, která ubližují, ale komentáře pod nimi (Černá, 2013, s. 27).
- *SMS a MMS zprávy* – Kyberšikana probíhá i přes zasílání ubližujících zpráv a vzkazů. Agresor může oběť zahlcovat množstvím zpráv nebo také zasílat jí nevhodné a ubližující zprávy a fotky (Černá, 2013, s. 27).
- *Blogy* – Blogy jsou internetové stránky, kterým se někdy říká online deníky. Majitel sem může vkládat v podstatě cokoli – text, obrázky a fotografie. Založit si blog je snadné a mezi mladými jsou oblíbené. V Česku píše blogy okolo třetiny dospívajících. Na blozích může kyberšikana probíhat například formou šíření nepravdivých informací (urážlivé nebo negativní informace o oběti) a může to vidět nebo číst kdokoliv (Černá, 2013, s. 27).

4 První pomoc při šikanování

Jak reagovat, když se dítě svěří s problémem šikany

- Jednat rychle, ale uvážlivě.
- Odložit veškerou práci! Není nic důležitějšího než bezpečnost dítěte.
- Dát dítěti najevo, že jeho informace berete vážně.
- Ujistěte ho, že mu chcete pomoci, a svůj slib dodržte.
- Poskytněte mu veškerou podporu.
- Zjistěte z rozhovoru s ním další podrobnosti.
- Pochvalte ho, povzbuďte ho. Rozptýlte jeho obavy z toho, že žaluje. Vyzdvihněte jeho sílu a odvahu (Vágnerová, 2011).

V prvním kroku je důležité, aby se rozhodlo, jak se šikana ve třídě rozvinula a jakou má formu. Tento úkol splníme prostřednictvím rozhovorů s agresorem, obětí nebo svědky šikany. Než zahájíme rozhovory, mohou učitelé využít také metody k odhalení šikany, agresorů a obětí.

Metody k odhalení šikany:

Aby učitel mohl pracovat se skupinou, ve které se objevila šikana, je vhodné zmapovat si vztahy ve skupině. K tomu se nejčastěji používá SO-RA-D a DSSR.

SO-RA-D - Jedná se o test, jehož hlavním cílem je zjistit pozice ve skupině z hlediska vlivu a oblíbenosti. Každý žák v testu ohodnotí své spolužáky ze dvou hledisek. Prvním hlediskem je to, za jak vlivné je považuje a druhým je to, jak jsou mu sympatičtí. K určování používají pětibodovou škálu. Velkou výhodou je to, že se jedná o nepřímou metodu a tudíž případní agresori nepoznají, o co ve vyšetřování jde. Tato metoda má i své mínus. O šikaně nám toho moc neřekne. Neukáže nám, jaké děti jsou oběťmi a které agresory, ale pouze jak se navzájem hodnotí (Kolář, 2011).

DSSR (dotazník specifických sociálních rolí) – V tomto dotazníku se zaměřujeme na sociální role, vlastnosti nebo třeba postoje žáků. Záleží na tom, co sledujeme a jaký konkrétní problém řešíme. Mezi otázky dotazníku mohou patřit například: Kdo je přátelský? Kdo je vtipný? Kdo uráží jiné děti? (Kolář, 2011).

Pokud zapojíme do vyhledávání agresora a oběti tyto metody je pravděpodobné, že dostaneme tato fakta: kdo je obětí, kdo šikanuje, jakou funkci mají jednotliví žáci ve třídě, kdo je silnou osobností třídy, atd. (Kolář, 2011).

Škola by měla být na řešení šikany připravená a domluvit se s rodiči oběti na spolupráci a způsobu ochrany dítěte. Při rozhovoru s obětí je také důležité, aby o tom nevěděli ostatní. Je důležité ochránit dítě před pomstou agresorů a nebezpečím. Dalším krokem je najít spolužáky, kteří oběť neodmítají a do šikany se nezapojily. Pokud svědky najdeme, je třeba zajistit bezpečnost i svědků. Nikdy s nimi nemluvíme před třídou, ale v soukromí například po vyučování. Zásadní při rozhovoru se svědky je také to, aby vyšetřování neprobíhalo se všemi svědky najednou. Učitel by měl se svědkem mluvit sám a v soukromí. Vhodnou taktikou může v těchto podmínkách zjistit, jak se šikana odehrávala a kdo za tím vším je. V poslední řadě přichází rozhovor s agresorem. Nikdy si ho nevoláme k soukromému rozhovoru, pokud nemáme dostatek informací a důkazy proti němu. Hrozilo by, že se agresor bude snažit skrýt všechny stopy a existuje i možnost, že se oběti pomstí za „bonzování“. Hlavním důvodem rozhovoru je to, aby s šikanou okamžitě přestal. Upozorníme ho, že pokud ještě k šikaně dojde, následky budou horší a vše bude ohlášeno na policii. Zmíníme se, že pokud se on sám bude snažit situaci napravit, bude k tomu přihlédnuto při potrestání. Po vyšetření šikany a oznámení celé situace spolužákům ve třídě je důležité, aby se s třídou začalo pracovat a k šikaně už v ní nedocházelo. Ke zlepšení vztahů ve třídě nám mohou pomoci i různé instituce (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče, atd.) (Kolář, 2011).

5 Následky šikany

Vyšetření konkrétního případu šikany představuje jen první fázi jejího zvládnutí. Po první fázi následuje fáze pedagogické řešení a náprava škod, které šikana spáchala na vztazích mezi dětmi. Oběť byla ponižována, týrána a izolována od skupiny a to na ni může zanechat dlouhodobé následky. Poškozen byl také celý kolektiv, ve kterém vládli strach, byla narušena schopnost empatie a demokratické smýšlení.

Co s agresorem?

Z právního hlediska se jedná o prohřešky proti občanskému soužití, způsobení újmy na cti a lidské důstojnosti, trestný čin týrání, vydírání, ublížení na zdraví, omezování lidské svobody, poškození věcí, atd. Je-li k případu přivolána policie, začíná vyšetřování trestného činu. Pokud je pachatelé méně jak 15 let může soud stanovit dohled nad jeho chováním nebo rozhodnout o ústavní výchově (Říčan, 2010, s. 93).

Rodiče oběti mohou požadovat náhradu škody (ať už hmotné nebo nehmotné), která vyžaduje finanční kompenzaci. Tuto kompenzaci má povinnost poskytnout i škola, pokud zanedbala některá opatření (dohled nad žáky). Podle závažnosti šikany dostane agresor trest v podobě důtky ředitele, snížené známky z chování nebo vyloučení (Říčan, 2010, s. 94).

Co s oběťmi?

Na prvním místě po zjištění šikany je poskytnutí ochrany, aby nedocházelo k dalším útokům. Oběti je ve většině případů nabídnuta také psychologická pomoc, aby se zjistilo, k jakému psychickému poškození došlo. V mnohých případech také pomáhá, když se dítě schází s jinými, které si prošli podobnou situací. Mohou si sdělovat zkušenosti, navzájem se povzbuzují a učí se jednat v konfliktních situacích. U chlapců, kteří jsou slabší, a menší se stává, že právě oni jsou oběťmi šikany. Někteří doporučují, aby se zapsali na nějaké kurzy sebeobrany a dodali si tak jistoty a sebevědomí (Říčan, 2010, s. 99).

Co s kolektivem?

V situaci, kdy k šikaně došlo, je třeba, aby třídní učitel promluvil se třídou a řekl jim, co se stalo a jak bude škola reagovat. Doporučuje se, aby si učitel vytvořil skupinku dětí, které jsou vlivné, a považoval je za své spolupracovníky při nápravě celé situace. Cílem je to, aby se oběti šikany znovu cítily ve třídě v bezpečí a mohly se znovu zapojovat do dění ve třídě (Říčan, 2010, s. 101).

Postup školy při zjištění šikany

V méně závažných případech šikany rozhoduje o potrestání ředitel spolu s ostatními pedagogy. Své rozhodnutí sdělí třídě, kde šikana probíhala a rodičům agresora. Ve vážnějších případech svolá ředitel výchovnou komisi a uskuteční zasedání, na které se dostaví i agresor s rodiči. Výsledek rozhodnutí oznámí ředitel nejen rodičům agresora, ale i spolužákům a informuje žáky o vážnosti agresorova provinění (Říčan, 2010, s. 105).

Rady pro rodiče agresora

Ublížovat ostatním a poškozovat nejen jeho majetek, ale i psychiku je vážná věc a proto se většinou oznámení o tom, že jejich dítě bylo schopno něco takového udělat, rodičů hluboce dotkne. Neochota rodičů uvěřit, že by se jejich dítě chovalo takto agresivně, prohloubí pocit viny a lítosti i u agresora. Nejúčinnější výchovou reakcí rodičů bývá ta, když se matka rozpláče a otec rozhněvá. Reakce rodičů dá dítěti najevo, že se provinilo proti řádu a dítě pak prožívá zahanbení. Rodiče většinou chtějí po svém dítěti, aby se omluvilo oběti, a oni sami se omlouvají rodičům a snaží se jim vynahradit alespoň hmotou škodu, které jejich dítě způsobilo. Rodiče by se také měli zamyslet, proč se jejich dítě takto chovalo. Jestli neprocházelo nějakými problémy nebo neudělali někde chybu při vštěpování hodnot a zda mu nešli špatným příkladem (Říčan, 2010, s. 106).

Rady pro rodiče oběti

Důležité je, aby bylo dítě v bezpečí. Rodiče by měli s dítětem více komunikovat a zajímat se, jestli mu někdo ještě neublíží (někteří spolužáci se mohou například mstít). Rodiče by se měli snažit přivést dítě na jiné myšlenky a zajistit mu pocit bezpečí. Jsou vhodné rodinné výlety nebo přihlášení na zájmový kroužek. Rodiče by se ale měli vyvarovat toho, aby dělali z dítěte chudáčka a neměli by se k němu chovat příliš lítostně. Rodiče by neměli držet své dítě jako v bavlne, ale od dětství s ním vyrážet na dobrodružné cesty, aby se stalo otužilejším. Dítě získá nejen odvahu, ale i respekt svých spolužáků a bude méně pravděpodobné, že se stane obětí šikany, jelikož bude sebevědomější (Říčan, 2010, s. 108).

6 Prevence a řešení šikany

Prevence šikany zahrnuje řadu aktivit a opatření na různých úrovních. Jde především o to, porozumět situaci, za které k šikaně dochází a snažit se jí napravit. Důležitým krokem v prevenci šikanování je hledání způsobů, jak ovlivnit specifické rizikové faktory jak u oběti, tak u agresora.

Prevenci rozlišujeme na:

- a) *primární* – Programy primární prevence jsou zaměřeny především na podporu dobrých vztahů ve třídě, zajištění informativnosti rodičů o šikaně a seznámení s projevy chování agresora a oběti. Nejlepší ochranou proti šikaně je budování přátelských a otevřených vztahů ve skupině.
- b) *sekundární* – Tento způsob uplatňujeme v situacích, kdy k šikaně již došlo. Patří sem včasná diagnostika, šetření a pedagogické opatření. K této prevenci se řadí také výchovná práce s agresory. Rodičům agresorů i obětí se doporučuje návštěva ve střediscích výchovné péče pro děti a mládež. Oběti šikanování se doporučuje návštěva v pedagogicko-psychologické poradně.
- c) *terciální* – Terciální prevenci chápeme ve smyslu zabránění dalšímu asociálnímu nebo antisociálnímu chování. Spočívá v oddělení agresora od oběti, a ve spolupráci agresora se střediskem výchovné péče, nebo dalšími institucemi.

Prevence v rodině

V dnešní době je hodně vzdorovitých, nevlídných, povýšených až nepřátelských dětí. Dělalí scény, aby upoutali pozornost svých rodičů, kteří jsou až příliš zaměstnaní, na to, aby s dětmi trávili více času. Protože se cítí provinile, své děti utěšují nezdravými svačinkami, módním oblečením, hračkami, médii, atd. Je důležité, aby se rodiče chovali jako dospělí a přijali zodpovědnost za své děti (Matthews, 2015)

Jak předcházet tomu, aby z dětí vyrůstaly oběti nebo agresori šikany?

- Učit je, co je správné a co špatné.
- Omezit jejich čas na PC a u televize.
- Nekupovat jim vše, co chtějí.

- Dávat dítěti lásku a disciplínu.
- Učit je zodpovědnosti.
- Omezit jejich soukromí.
- Dávat dětem správné vzory, protože se učí napodobováním.
- Být důslední.
- Učit respektu k lidem (Matthews, 2015).

Prevence ve škole

Prevenčí jak zabránit šikaně ve škole je zvýšený dozor dospělých. Znamená to, že by učitelé měli více kontrolovat třídy a chodby během přestávek a poledního volna, aby nedocházelo k tomu, že agresor bude mít větší příležitosti k šikaně. Záleží také na technice dozoru. Pokud učitel stojí na chodbě a jen se rozhlíží, agresor má příležitost k šikaně spolužáka. Ve většině případů má agresor kolem sebe své pomocníky, kteří mu hlásí, kde se učitel pohybuje a zda se nepřibližuje ke třídě. K prevenci šikany patří tedy kontrola prostorů, kde by k šikaně mohlo docházet. Učitel by neměl podcenit ani šatny, různá zákoutní nebo dokonce záchody (Říčan, 2010).

Během vyučování nebo například při rodinné výchově by se dětem měla vštěpovat etická výchova. Je důležité, aby se dětem vštěpovaly hodnoty, které jsou pro fungování ve společnosti důležité (úcta, soucit, obětavost). Je však také zásadní, aby se učitelé k dětem chovali stejně, jelikož jejich chování odráží chování dětí. Pokud se učitel bude chovat hrubě a nebude soucítit s problémy dětí, je pravděpodobné, že děti jeho chování budou napodobovat (Říčan, 2010).

Prevence ve třídách

Účinným řešením nejen při šikaně, ale i ve vztazích mezi žáky navzájem nebo učitelem je vytvořit listinu, kde budou zásady, kterými se budou děti řídit. Učitel nechává iniciativu na dětech, které si rozhodnout to, co je pro ně důležité. Pokud se ve třídě objevila šikana, snaží se učitel vést jejich zásady přímo k tomuto tématu („silnější chrání slabšího“). Žáci všechny zásady sepíší a podepíší. Listinu vyvěsí ve třídě, aby jim byla neustále na očích (Říčan, 2010, s. 115).

V prevenci proti šikaně také pomáhají víkendové nebo zážitkové pobyty. Na těchto pobytech se děti mezi sebou lépe poznají, dochází zde k prohlubování pocitu sounáležitosti a mají čas na vytvoření si důvěry mezi sebou. Tyto pobyty stmelují třídu a vzpomínky

na ně pomohou i v překonávání překážek v budoucnu. Děti už se mezi sebou neberou jen jako spolužáci, ale opravdoví přátelé. Pokud se ve třídě šikana objeví, je mnohem snazší jí překonat ve třídě, kde je atmosféra důvěry a spolupráce (Říčan, 2010, s. 116).

Individuální prevence

V mnohých případech jak bojovat s šikanou nebo jí předcházet se osvědčilo, že se třídní učitel více zajímá o svou třídu a především o své žáky. Pokud učitel své žáky doopravdy zná a ví, čím si procházejí ve svém životě, je jednodušší odhalit agresora a oběť šikany. Individuální rozhovory mezi žákem a učitelem mohou pomoci odhalit, co se děje ve třídě a co by žák mezi ostatními spolužáky nikdy neřekl. Osvědčilo se, že učitel věnuje jednou týdně čas pro jednoho žáka a mluví s ním o tom, co je nového a o vztazích mezi ostatními. Dokáže tak lépe odhalit počátky šikany či přímo agresora nebo oběť (Říčan, 2010, s. 117).

Prevence kyberšikany

V dnešní době je zcela normální, že internet patří do každodenního prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Problém nastává tehdy, kdy rodiče mají méně znalostí o nebezpečí internetu a fungování než jejich děti. Často si neuvědomují, do jakých problémů by se jejich dítě mohlo dostat a jaká nebezpečí na něj číhají.

Poskytnutí pomoci oběti kyberšikany

V dnešní době existují mnohé instituce, které mohou jedinci pomoci. Rodiče se mohou obrátit na psychologa nebo využít pomoci pedagogicko-psychologických poraden (Černá, 2013).

Co by měli děti znát při využívání internetu?

Rodič nebo učitel by měl dětem vysvětlit, že na internetu se nejedná o skutečný svět a lidé se mohou schovávat za jinou identitu. V prostředí internetu chybí oční kontakt, jedinec nedokáže odhadnout, zda mu jedinec na druhé straně říká pravdu nebo se skrývá za někoho jiného (Černá, 2013).

Vyhledání pomoci

Pokud se už dítě dostane do situace, kdy je na internetu obtěžován, měl by se svěřit osobě, které důvěřuje. Dítě by si mělo uchovat důkazy (SMS, chat), které se předloží pro identifikaci agresora. Bohužel se stává, že dítě je tak zoufalé z celé té situace, že veškeré zprávy smaže, protože se stydí nebo má strach (Černá, 2013).

Co by měli rodiče znát a udělat?

Častým prvním krokem rodičů pokud se dozví, že je jejich dítě šikanováno v prostředí internetu má tendenci omezit nebo úplně zakázat používání těchto technologií. To však není vždy správným řešením. Dítě si v prostředí internetu upevňuje a prohlubuje své sociální vazby, a pokud by nemělo přístup do těchto technologií, mohlo by to vést i k sociálnímu vyloučení. Nejlepším řešením pro dítě je, aby si rodiče promluvili s dítětem o tom, jak se na internetu chovat a co dítěti hrozí. Rodiče by se měli také zajímat o jeho profil, zda tam neuvádí příliš osobní údaje a ví, jak se svým profilem zacházet. Měli by se také ujistit, zda rozumí online světu a ví, co mu zde může hrozit (Černá, 2013, s. 124)

Pro dítě je také důležité, aby vědělo, že za rodiči může přijít s jakýmkoliv problémem a nemusí se stydět za to, že se dostal do zahanbující situace. Důležitá je komunikace mezi dítětem a jeho rodiči. Pokud se budou přirozeně bavit o aktivitách, které dítě na internetu provozuje, nebude mít takový strach kyberšikanu řešit. A navíc je větší možnost, že se kyberšikana zastaví ještě v zárodku. Pokud mají rodiče podezření, že se jejich dítě chová jinak (například odchází od počítače naštvané, smutné nebo frustrované) mohou zkontrolovat stránky, které dítě navštívilo (Černá, 2013, s. 125).

Pokud se zjistí, že je dítě kybešikanováno- Ve všech případech je důležité dítěti poskytnout pomoc a podporu. Citlivě se zeptat na to, kdo ho šikanuje (pokud to on sám ví), zjistit jestli se jedná o urážky nebo vydírání a v neposlední řadě z jakých elektronických nástrojů je šikanováno (SMS, email, atd.) Důležité je s dítětem probrat, jak na agresora reagovalo a jestli nemá uchované zprávy, které mu poslal. Pokud se jedná o neznámou osobu je nejlepším řešením obrátit se na polici, aby neohrozil oběť i v reálném světě. Pokud je však agresorem někdo známý (ze školy) je třeba informovat třídní učitelku, jestli není ve třídě napjatá atmosféra a zda si nevšimla, jestli se něco neděje mezi spolužáky. Nemá smysl bránit dítě v přístupu na internet a obviňovat ho, že si za to může sám, protože si píše s neznámými lidmi. Dítě potřebuje vědět, že na to není sám a proto je třeba,

aby rodiče společně s dítětem našli z této situace ponaučení. Rodiče by se také měli ptát, jak se cítí a zda měla tato událost pro něj v životě velký význam. Pokud dítě neustále reaguje smutně a nemá chuť se znovu přátelit s dětmi je načas vyhledat odbornou psychologickou pomoc (Černá, 2013, s. 127).

Technické řešení kyberšikany

Nejjednodušším řešením je zablokovat emailovou adresu agresora. Na stránkách je také možnost, aby uživatel, kterého nemáte v přátelích, neviděl obsah vašich dat a osobních údajů. Pokud bude agresor zablokovan, nebude mít možnost posílat vám zprávy. Lze zablokovat i konkrétní telefonní číslo, od kterého oběť dostává SMS (Černá, 2013, s. 130).

Důležité je také to, aby dítě mělo bezpečné heslo. Nikdy by se neměla dávat hesla domácích mazlíčků nebo datum narození. Pro osobu, která jedince zná, nebude žádný problém heslo odhalit. Heslo by se mělo skládat z kombinací písmen, čísel, ale i znaků. Taková hesla jsou obtížně identifikovatelná. Své heslo byste neměli nikomu dávat, ale tato rada se často porušuje. Děti si navzájem dávají hesla na důkaz přátelství a pak není divu, že se jim někdo dostane na účet a nadělá na něm pěknou „paseku“. Rodiče by také měli děti poučit o tom, aby příspěvky, fotky a podobné údaje (v dnešní době především na facebooku) viděli jen jejich přátelé. Rodiče by také měli zkontrolovat, zda děti nemají na svém profilu telefonní číslo, emailovou adresu a další osobní údaje, které by mohl kdokoliv zneužít (Černá, 2013, s. 131-132).

7 Organizace zabývající se problematikou šikany

Rodičovská linka – Zabývá se telefonickým odborným poradenstvím a nabízí krizovou pomoc především rodičům, prarodičům z celé České Republiky v záležitostech jejich dětí. Služby poskytuje po internetu a ctí zásady anonymity. Poradenské služby zajišťují psychologové a další pracovníci se vzděláním zaměřeným na krizovou intervenci (Vágnerová, 2011).

Linky důvěry – Poskytují telefonickou pomoc v krizových a obtížných situacích. Doporučují na koho se obrátit v místě bydliště nebo jeho nejbližším okolí (Vágnerová, 2011).

Internetové poradny – Poskytují přímé poradenství těm, kteří mají podezření na šikanu nebo nevědí, jak postupovat, jsou-li rodičem šikanovaného dítěte nebo rodičem agresora. Odborníci z poraden navrhnou další kroky a předávají kontakty na specializovaná pracoviště. Zachovávají anonymitu a odpovědi jsou zaslány na uvedenou emailovou adresu (Vágnerová, 2011).

Pedagogicko-psychologické poradny – Jsou zaměřeny na poradenství pro děti školního věku, např. na problematiku specifických poruch učení, zabývají se problémy ve vztazích mezi vrstevníky, atd. Poradnu mohou kontaktovat rodiče nebo i škola a vše bezplatně. Některé poradny nabízejí i zmapování vztahů ve třídě pomocí např. dotazníků (Vágnerová, 2011).

Střediska výchovné péče – Střediska patří mezi školská zařízení. Zaměřují se na prevenci a řešení výchovných problémů, poruch chování a negativních jevů v životě dětí a mládeže (Vágnerová, 2011).

Dětská psychiatrie a psychiatrické léčebny – Dítě, které se stalo obětí šikany, potřebuje vyšetření a následnou péči (mohou se objevit deprese, úzkost, sebepoškozování, atd.). Lékař seznámí rodiče s možnými postupy nápravy – hospitalizace, medikace. Hospitalizaci může doporučit v případě, že problémy dítěte nelze zvládnout ambulantně. Dětem se zde věnují psychiatři, psychologové a pedagogové. Každý má svůj individuální plán s ohledem na jeho potřeby (Vágnerová, 2011).

8 Cíle a metody výzkumu

8.1 Cíl výzkumu

Bakalářská práce se zabývá šikanou a s ní spojeného agresivní chování. Součástí bakalářské práce je také kapitola o kyberšikaně, o které se dnes hodně mluví. Cílem mé bakalářské práce je zjistit výskyt šikany na dvou základních školách v Jihočeském kraji a zmapovat zkušenosti žáků ohledně této problematiky.

8.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1

Stávají se oběti šikany častěji dívky než chlapci?

Na základě této otázky mohu formulovat výzkumný předpoklad.

Výzkumný předpoklad č. 1

Předpokládám, že oběťmi šikany budou více dívky než chlapci.

Výzkumná otázka č. 2

Jak nejčastěji probíhá šikana na školách, které jsou předmětem zkoumání?

Na základě této otázky mohu formulovat výzkumný předpoklad.

Výzkumný předpoklad č. 2

Předpokládám, že nejčastější formou šikany je ponižování.

Výzkumná otázka č. 3

Kolik žáků by se svěřilo rodičům v případě šikany?

Na základě této otázky mohu formulovat výzkumný předpoklad.

Výzkumný předpoklad č. 3

Předpokládám, že více jak 60% žáků by se svěřilo rodičům.

Výzkumná otázka č. 4

Kolik žáků nezná pravidla bezpečného užívání internetu?

Na základě této otázky mohu formulovat výzkumný předpoklad.

Výzkumný předpoklad č. 4

Předpokládám, že 30 % žáků nezná pravidla bezpečného užívání internetu.

9 Metodologie výzkumu

9.1 Dotazníkové šetření

Pro získání dat jsem zvolila kvantitativní výzkum. Použila jsem metodu dotazování a technikou sběru dat byly dotazníky. Metoda dotazování mi v krátkém čase poskytla získání velkého počtu dat a navíc respondenti zůstali v anonymitě.

Dotazník obsahoval 25 uzavřených otázek. Respondenti odpovídali na otázky písemnou formou, a pokud bylo potřeba zakroužkovat více odpovědí, bylo to uvedené za otázkou. Pomocí dotazníku jsem zjišťovala informovanost žáků na druhém stupni základních škol o problematice šikany, kyberšikany a její prevence.

Výzkum proběhl od ledna 2016. Na začátku ledna jsem si domluvila schůzku s řediteli a požádala je o rozdání dotazníků do tříd. Ředitelé byli ochotní a během šetření se nevyskytl žádný problém. Během několika dní jsem měla dotazníky zase zpět.

Získaná data jsem zpracovávala pomocí programu Microsoft Office Excel 2010 a Microsoft Office Word 2010.

9.2 Popis výzkumného vzorku

V praktické části jsem zjišťovala výskyt šikany na dvou základních školách v oblasti Písecka. Dotazníky byly rozdány žákům sedmých, osmých a devátých tříd. Z důvodu zachování anonymity, neuvádím název školy ani konkrétní město, kde výzkum probíhal. Celkem bylo rozdáno 150 dotazníků, vyplněných se vrátilo 130. Návratnost tedy byla 86,67%.

10 Výsledky

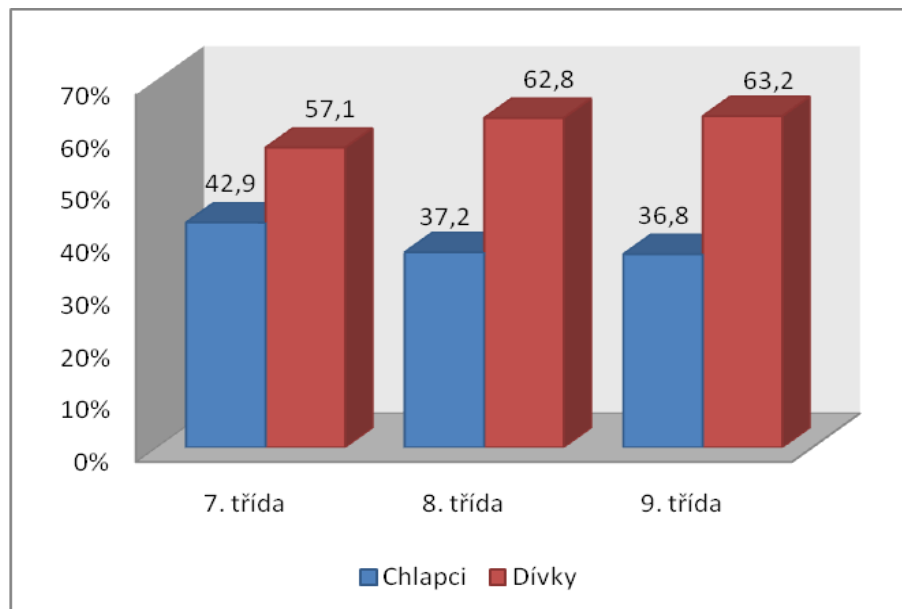
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 130 respondentů na druhém stupni základních škol. Před tím, než se budu zabývat jednotlivými otázkami v dotazníku, tak si uvedeme tabulku a graf s informacemi o respondentech.

Zastoupení žáků v jednotlivých třídách

Pohlaví	7. třída	8. třída	9. třída	Celkem
Chlapci	21	16	14	51
%	42,9	37,2	36,8	100
Dívky	28	27	24	79
%	57,1	62,8	63,2	100
Celkem	49	43	38	130
%	100	100	100	300

Tabulka 1: Zastoupení žáků v jednotlivých třídách

Z celkového počtu 130 respondentů (100%) zastupují žáci v sedmých třídách 49 dětí, v osmých třídách 43 dětí a v devátých třídách 38 dětí. Chlapců je ve všech třídách 51 a děvčat 79.

Graf 1: Zastoupení žáků v jednotlivých třídách

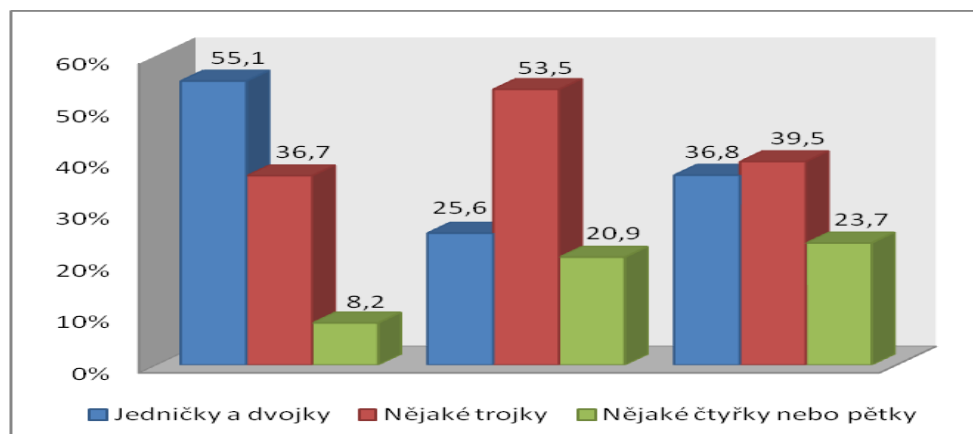
Otázka 4: Jaké bylo tvé poslední vysvědčení?

			Jedničky a dvojky	Nějaké trojky	Nějaké čtyřky nebo pětky	Celkem
Ročník	7.	Počet	27	18	4	49
		%	55,1	36,7	8,2	100
	8.	Počet	11	23	9	43
		%	25,6	53,5	20,9	100
	9.	Počet	14	15	9	38
		%	36,8	39,5	23,7	100
Pohlaví	Chlapci	Počet	16	26	9	51
		%	31,4	51	17,6	100
	Dívky	Počet	36	31	12	79
		%	45,6	39,2	15,2	100
Celkem za všechny kritéria		Počet	52	56	22	130
		%	40	43,1	16,9	100

Tabulka 2: Jaké bylo tvé poslední vysvědčení?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) jsme se dozvěděli, že 52 studentů (40%) má nějaké jedničky a dvojky. Někaké trojky má 56 žáků (43,1%) a čtyřky nebo pětky mělo při posledním vysvědčení 22 žáků (16,9%).

Z tabulky a grafu si můžeme všimnout, že v 7. třídě převažují na vysvědčení jedničky a dvojky (55,1%). V osmé třídě se nejvíce ve třídě vyskytují na vysvědčení nějaké trojky (53,5%) a v deváté třídě jsou jedničky a dvojky (36,8%) v podobném měřítku jako trojky (39,5%).

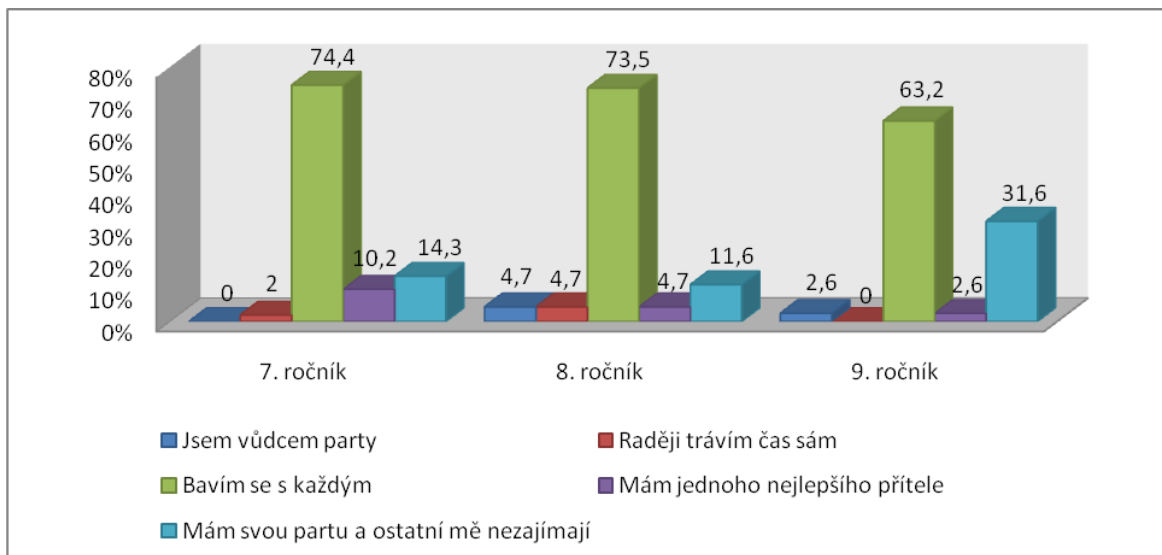
Graf 2: Jaké bylo tvé poslední vysvědčení?

Otázka 5: Jak by ses charakterizoval/a ve třídě?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Jsem vůdcem party	0	0	2	4,7	1	2,6	3	5,9	0	0	3	2,3
Raději trávím čas sám	1	2	2	4,7	0	0	0	0	3	3,8	3	2,3
Bavím se s každým	36	73,5	32	74,4	24	63,2	39	76,5	53	67,1	92	70,8
Mám jednoho nejlepšího přítele	5	10,2	2	4,7	1	2,6	1	2,0	7	8,9	8	6,2
Mám svou partu a ostatní mě nezajímají	7	14,3	5	11,6	12	31,6	8	15,7	16	20,3	24	18,5
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 3: Jak by ses charakterizoval/a ve třídě?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) odpověděli tři žáci (2,3%), že se považují za vůdce party. Stejný počet žáků raději tráví čas sám a nejvíce žáků 92 (70,8%) se baví s každým. Osm žáků (6,2%) má jednoho nejlepšího přítele a 24 žáků (18,5%) má svou partu a ostatní ho nezajímají.

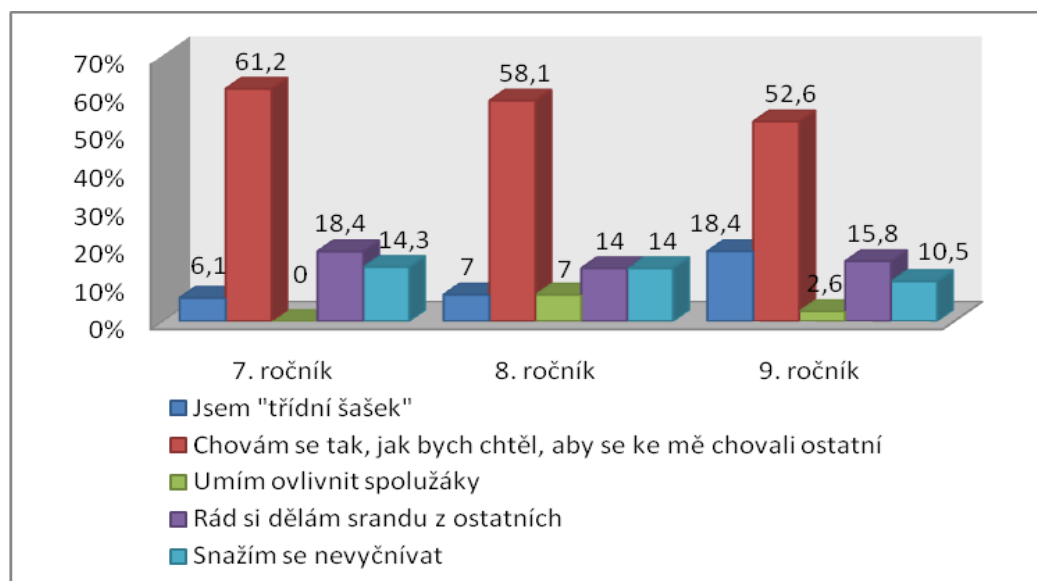
Graf 3: Jak by ses charakterizoval/a ve třídě?

Otázka 6: Jak bys popsal/a své chování k ostatním ve třídě?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Jsem "třídní šašek"	3	6,1	3	7	7	18,4	10	19,6	3	3,8	13	10
Chovám se tak, jak bych... bych...	30	61,2	25	58,1	20	52,6	19	37,3	56	70,9	75	57,7
Umím ovlivnit spolužáky	0	0	3	7	1	2,6	2	3,9	2	2,5	4	3,1
Rád si dělám legraci z ostatních	9	18,4	6	14	6	15,8	15	29,4	6	7,6	21	16,2
Snažím se nevyčínat	7	14,3	6	14	4	10,5	5	9,8	12	15,2	17	13,1
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 4: Jak bys popsal/a své chování k ostatním ve třídě?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) uvedlo 13 žáků (10%), že se považují za třídního šaška, 75 žáků (57,7%) se k ostatním chová tak, jak by chtěl, aby se k němu chovali ostatní. Čtyři žáci (3,1%) uvedli, že umí ovlivnit spolužáky a dvacet-jedna žáků (16,2%) si dělá legraci z ostatních. Sedmnáct žáků (13,1%) se snaží ve třídě nevyčínat.

Graf 4: Jak bys popsal/a své chování k ostatním ve třídě?

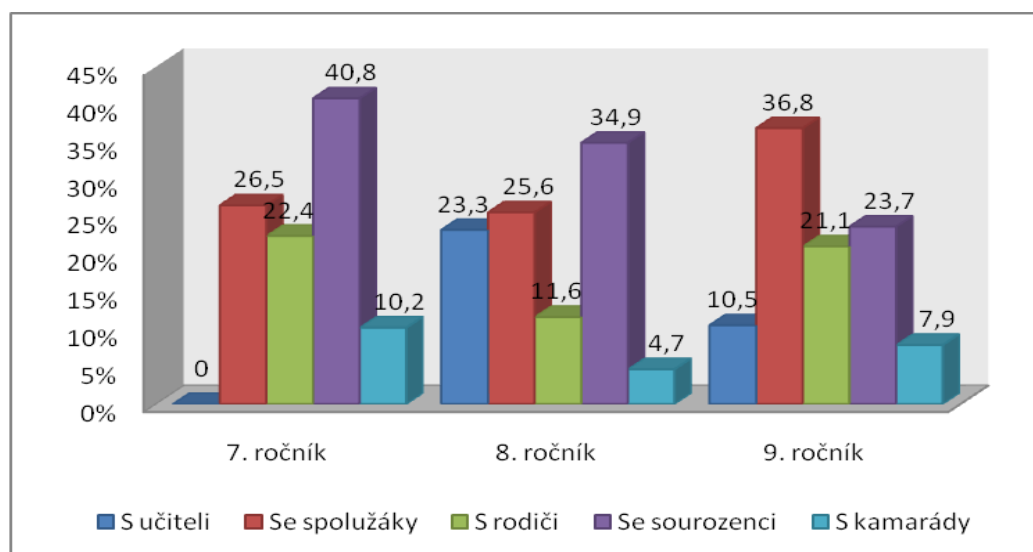
Otázka 7: S kým se nejčastěji dostáváš do konfliktu?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
S učiteli	0	0	10	23,3	4	10,5	6	11,8	8	10,1	14	10,8
Se spolužáky	13	26,5	11	25,6	14	36,8	21	41,2	17	21,5	38	29,2
S rodiči	11	22,4	5	11,6	8	21,1	7	13,7	17	21,5	24	18,5
Se sourozenci	20	40,8	15	34,9	9	23,7	9	17,6	35	44,3	44	33,8
S kamarády	5	10,2	2	4,7	3	7,9	8	15,7	2	2,5	10	7,7
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 5: S kým se nejčastěji dostáváš do konfliktu?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) se 14 žáků (10,8%) dostává nejčastěji do konfliktu s učiteli. Třicet-osm žáků (29,2%) se dostává do konfliktu se spolužáky a 24 žáků (18,5%) s rodiči. Nejvíce se žáci dostávají do konfliktu se sourozenci. Takto odpovědělo 44 studentů (33,8%), poté se spolužáky 38 (29,2%) studentů. Nejméně se respondenti hádají se svými kamarády. Tuto možnost zakroužkovalo pouze 10 dětí (7,7%).

Zajímavé je, že v osmých třídách se studenti dostávají ze všech tříd nejvíce do konfliktu s učiteli a to 10 (23,3%) studentů.

Graf 5: S kým se nejčastěji dostáváš do konfliktu?

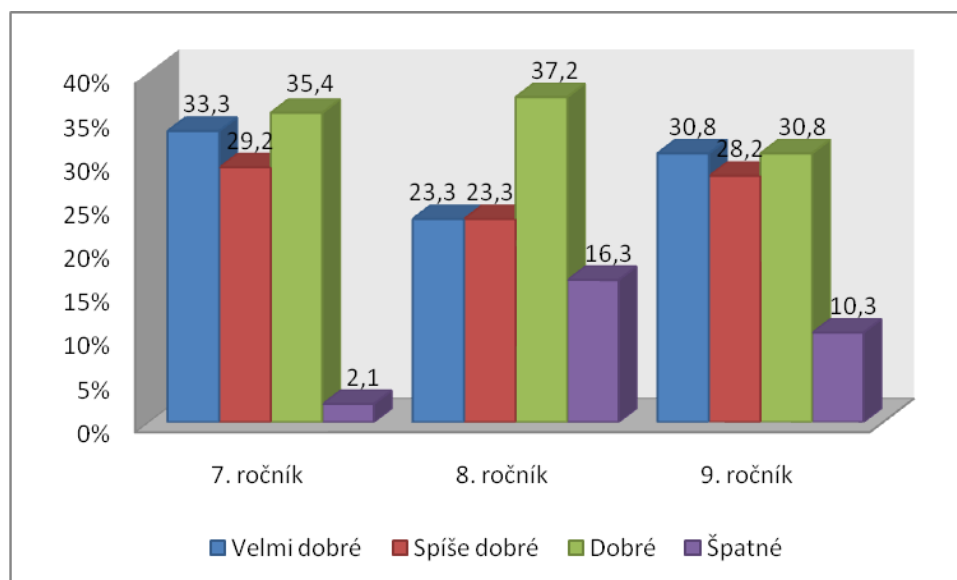
Otázka 8: Jak bys celkově ohodnotil/a vztahy ve vaší třídě?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Velmi dobré	16	33,3	10	23,3	12	30,8	16	31,4	22	27,8	38	29,2
Spíše dobré	14	29,2	10	23,3	11	28,2	11	21,6	24	30,4	35	26,9
Dobré	17	35,4	16	37,2	12	30,8	20	39,2	25	31,6	45	34,6
Špatné	1	2,1	7	16,3	4	10,3	4	7,8	8	10,1	12	9,2
Celkem	48	100	43	100	39	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 6: Jak bys celkově ohodnotil/a vztahy ve vaší třídě?

Z celkového počtu 130 respondentů (100%) uvedlo 38 žáků (29,2%), že ve třídě mají velmi dobré vztahy. Dále 35 žáků (26,9%) si myslí, že mají ve třídě spíše dobré vztahy a nejvíce žáků 45 (34,6%) uvádělo, že jejich vztahy ve třídě jsou dobré. Pouze 12 žáků (9,2%) si myslí, že jejich vztahy jsou špatné.

Zajímavé je, že nejvíce respondentů z 8 třídy uvádělo, že jejich vztahy jsou špatné a to 7 žáků (16,8%) z celkového počtu 43 žáků.

Graf 6: Jak bys celkově ohodnotil/vztahy ve vaší třídě?

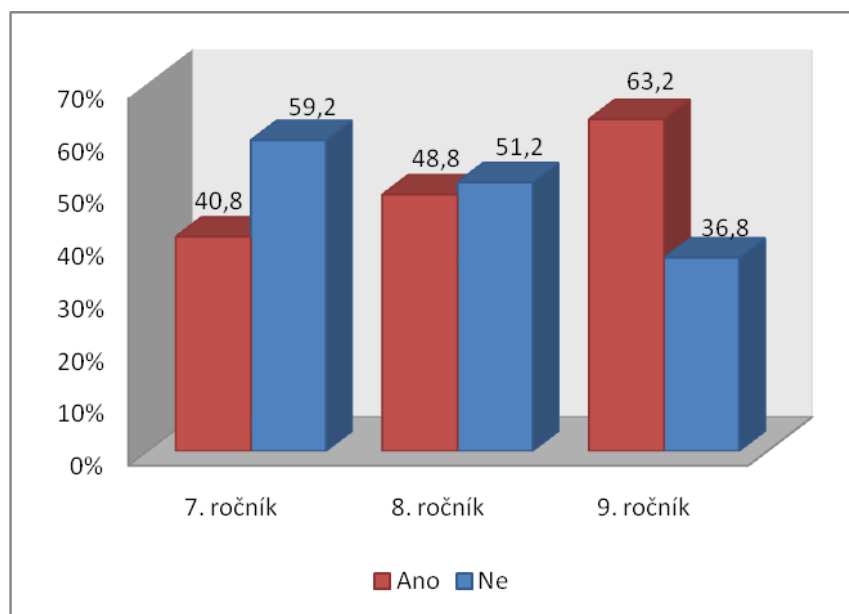
Otázka 9: Byl/a jsi někdy svědkem šikany?

			Ano	Ne	Celkem
Ročník	7.	Počet	20	29	49
		%	40,8	59,2	100
	8.	Počet	21	22	43
		%	48,8	51,2	100
	9.	Počet	24	14	38
		%	63,2	36,8	100
Pohlaví	Chlapci	Počet	26	25	51
		%	51	49	100
	Dívky	Počet	39	40	79
		%	49,4	50,6	100
Celkem za ročníky		Počet	65	65	130
		%	50	50	100

Tabulka 7: Byl/a jsi někdy svědkem šikany?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) je patrné, že svědkem šikany se stalo 65 dětí (50%). Nejvíce svědků je v devátém ročníku a to 24 dětí (63,2%).

Z grafu si můžeme všimnout, jak v průběhu let svědkové narůstají. Nejméně jsou v sedmých třídách a naopak nejvíc v devátých.

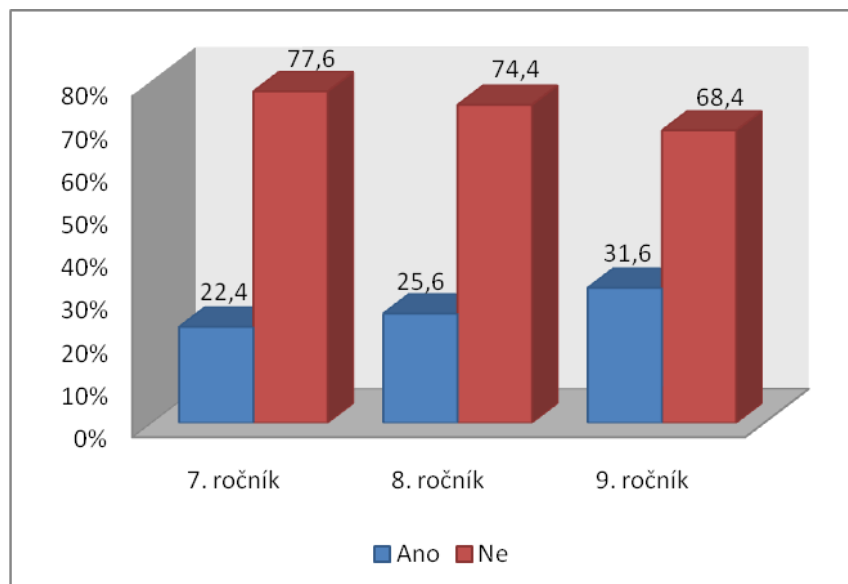
Graf 7: Byl/a jsi někdy svědkem šikany?

Otázka 10: Stal/a jsi se někdy terčem šikany?

			Ano	Ne	Celkem
Ročník	7.	Počet	11	38	49
		%	22,4	77,6	100
	8.	Počet	11	32	43
		%	25,6	74,4	100
	9.	Počet	12	26	38
		%	31,6	68,4	100
Pohlaví	Chlapci	Počet	11	40	51
		%	21,6	78,4	100
	Dívky	Počet	23	56	79
		%	29,1	70,9	100
Celkem za ročníky		Počet	34	96	130
		%	26,2	73,8	100

Tabulka 8: Stal/a jsi se někdy terčem šikany?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) se terčem šikany stalo 34 dětí (26,2%). Z tabulky a grafu si můžeme všimnout, že v průběhu jednotlivých ročníků šikana roste. Nejvíce se obětí šikany stávají žáci v devátém ročníku.

Graf 8: Stal/a jsi se někdy terčem šikany?

Otázka 1: Jaké vlastnosti tě podle Tebe vystihují?

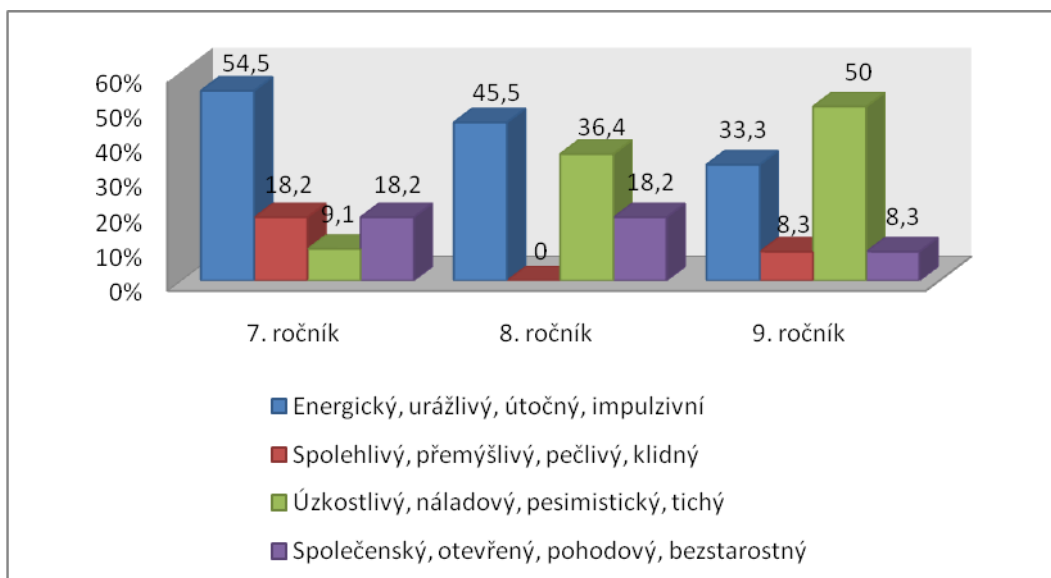
	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Energický, urážlivý, útočný, impulzivní	6	54,5	5	45,5	4	33,3	4	36,4	11	47,8	15	44,1
Spolehlivý, přemýšlivý, pečlivý, klidný	2	18,2	0	0	1	8,3	1	9,1	2	8,7	3	8,8
Úzkostlivý, náladový, pesimistický, tichý	1	9,1	4	36,4	6	50	4	36,4	7	30,4	11	32,4
Společenský, otevřený, pohodový, bezstarostný	2	18,2	2	18,2	1	8,3	2	18,2	3	13	5	14,7
Celkem	11	100	11	100	12	100	11	100	23	100	34	100

Tabulka 9: Jaké vlastnosti tě podle Tebe vystihují?

Tato otázka je spojována s otázkou č. 10. V této tabulce se nachází žáci, kteří se stali obětí šikany. Z celkového počtu 34 žáků (100%) je 15 žáků (44,1%) energických, urážlivých, útočných a impulzivních. Tři žáci (8,8%) jsou spolehliví, přemýšliví, pečliví a klidní. Jedenáct žáků (32,4%) je úzkostlivých, náladových, pesimistických a tichých. Pět žáků (14,7%) je společenských, otevřených, pohodových a bezstarostných.

Můžeme si všimnout, že nejvíce se obětí šikany stávají žáci, kteří se jsou energičtí, urážliví, útoční a impulzivní (44,1%). Další početnější skupinou jsou žáci, kteří jsou úzkostliví, náladoví, pesimističtí a tišší (32,4).

Do těchto skupin jsem žáky řadila podle toho, jaké vlastnosti zaškrtili. Pokud zaškrtili 3 a jedna vlastnost byla odlišná, než které se nacházely ve skupině, byli řazeni podle převládajících vlastností, které určuje *kruh Hippokratovy typologie*.

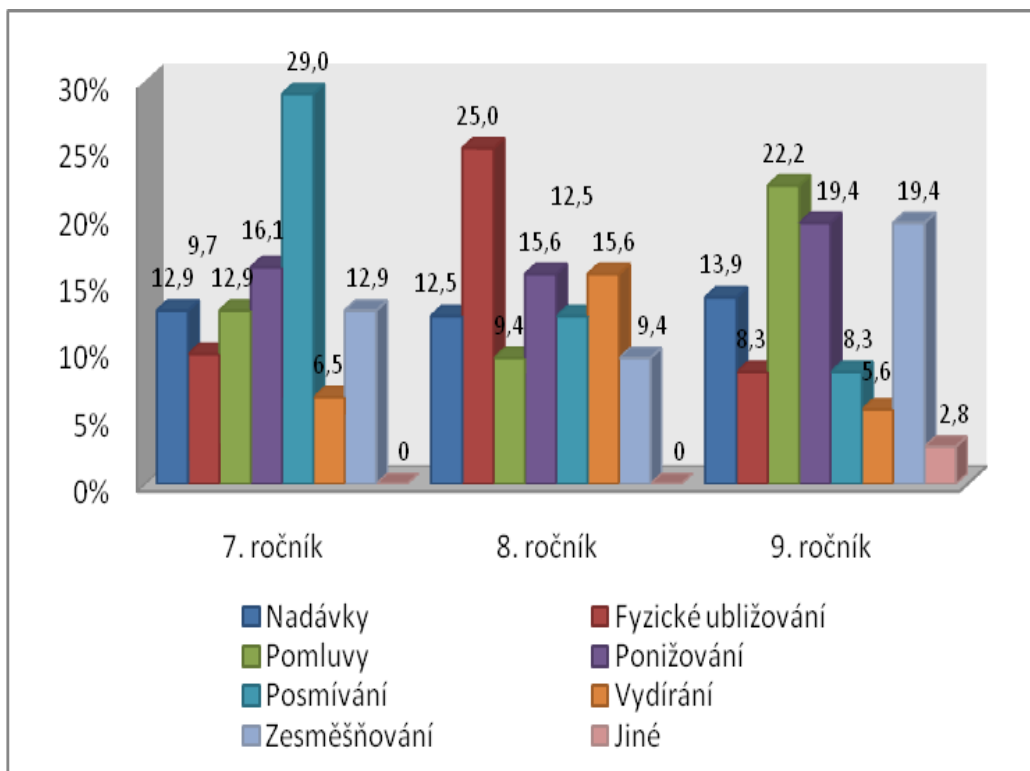
Graf 9: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

Otázka 11: Pokud ano, jak to proběhlo?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Nadávky	4	12,9	4	12,5	5	13,9	10	19,6	16	20,3	13	13,1
Fyzické ubližování	3	9,7	8	25	3	8,3	5	9,8	9	11,4	14	14,1
Pomluvy	4	12,9	3	9,4	8	22,2	8	15,7	15	19	15	15,2
Ponižování	5	16,1	5	15,6	7	19,4	10	19,6	6	7,6	17	17,2
Posmívání	9	29	4	12,5	3	8,3	10	19,6	18	22,8	16	16,2
Vydírání	2	6,5	5	15,6	2	5,6	2	3,9	4	5,1	9	9,1
Zesměšňování	4	12,9	3	9,4	7	19,4	6	11,8	8	10,1	14	14,1
Jiné	0	0	0	0	1	2,8	0	0	3	3,8	1	1
Celkem	31	100	32	100	36	100	51	100	79	100	99	100

Tabulka 10: Pokud ano, jak to proběhlo?

Z celkového počtu 99 žáků (100%), kteří byli svědky nebo se stali obětí šikany, uvedlo 13 žáků (13,1%), že jim bylo nadáváno. Čtrnáct žáků (14,1%) uvedlo, že jim bylo fyzicky ubližováno a stejný počet uvedl, že byli zesměšňováni. Patnáct žáků (15,2%) uvedlo, že je ostatní pomlouvali a 17 žáků (17,2%), že byli ostatními ponižováni. Dále 16 žáků (16,2%) uvedlo, že se jim ostatní posmívali. Devět žáků (9,1%) se setkala s vydíráním. Jeden žák uvedl, že byl sexuálně obtěžován, ale dodal, že se to odehrálo mimo školní prostředí.

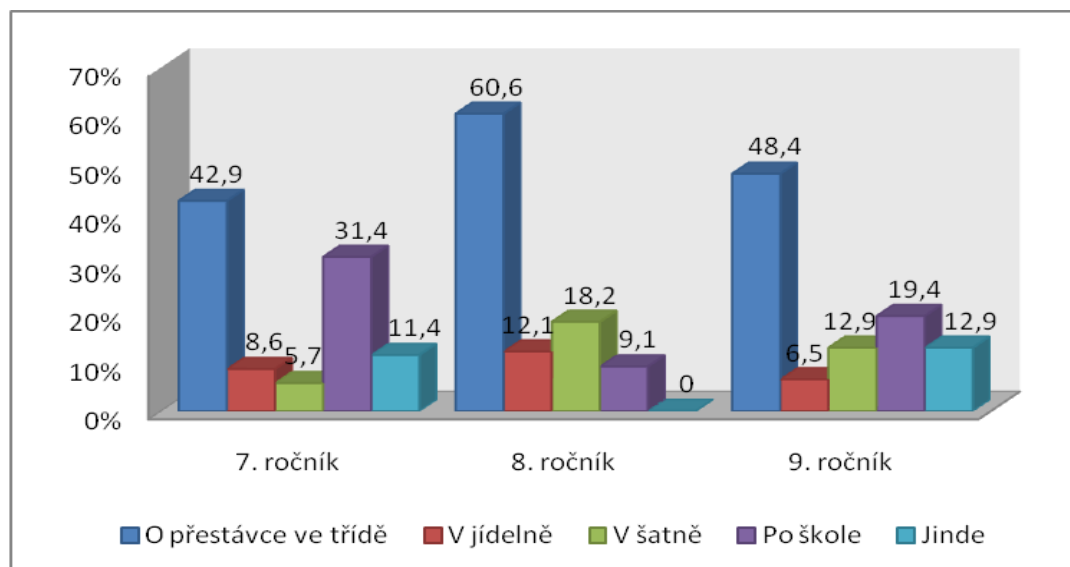
Graf 10: Pokud ano, jak to proběhlo?

Otázka 12: Kde nejčastěji docházelo k šikaně?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
O přestávce ve třídě	15	42,9	20	60,6	15	48,4	20	48,8	28	62,2	50	50,5
V jídelně	3	8,6	4	12,1	2	6,5	2	4,9	0	0	9	9,1
V šatně	2	5,7	6	18,2	4	12,9	3	7,3	3	6,7	12	12,1
Po škole	11	31,4	3	9,1	6	19,4	13	31,7	9	20	20	20,2
Jinde	4	11,4	0	0	4	12,9	3	7,3	5	11,1	8	8,1
Celkem	35	100	33	100	31	100	41	100	45	100	99	100

Tabulka 11: Kde nejčastěji docházelo k šikaně?

Z celkového počtu 99 žáků (100%), kteří byli svědky nebo obětí šikany uvedlo 50 žáků (50,5%), že šikana proběhla o přestávce ve třídě. Devět žáků (9,1%) v jídelně, dvanáct žáků (12,1%) v šatně a dvacet žáků (20,2%) uvedlo, že proběhla po škole. Osm žáků uvedlo, že šikana proběhla jinde, než byly uvedené možnosti.

Graf 11: Kde nejčastěji docházelo k šikaně?

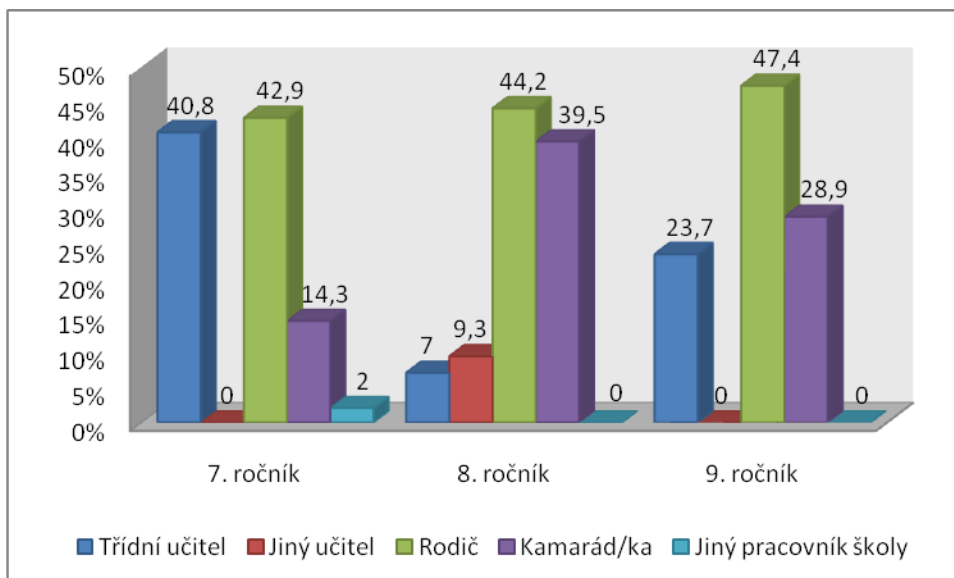
Otázka 13: Za kým bys šel požádat o pomoc, radu, kdyby ses stal/a obětí šikany nebo byl/a jejím svědkem?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Třídní učitel	20	40,8	3	7	9	23,7	19	37,3	13	16,5	32	24,6
Jiný učitel	0	0	4	9,3	0	0	2	3,9	2	2,5	4	3,1
Rodič	21	42,9	19	44,2	18	47,4	20	39,2	38	48,1	58	44,6
Kamarád/ka	7	14,3	17	39,5	11	28,9	10	19,6	25	31,6	35	26,9
Jiný pracovník	1	2	0	0	0	0	0	0	1	1,3	1	0,8
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 12: Za kým bys šel požádat o pomoc, radu, kdyby ses stal/a obětí šikany nebo byl/a jejím svědkem?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) by šlo požádat o pomoc třídního učitele 32 žáků (24,6%). Jinému učiteli by se svěřili 4 žáci (3,1%). Z tabulky je patrné, že největší důvěru mají žáci k rodičům. O jejich pomoc by šlo požádat 58 žáků (44,6%). Třicet-pět (26,9%) žáků by šlo požádat o pomoc kamaráda a jeden žák (0,8%) by šel za jiným pracovníkem školy.

Z grafu si můžeme všimnout, že největší důvěru k třídnímu učiteli mají žáci 7. tříd. V 7. třídě by šlo o pomoc požádat třídního učitele 20 žáků (40,8%). Oproti ostatním třídám by v 7. třídě šlo požádat o pomoc kamaráda pouze 7 žáků (14,3%).

Graf 12: Za kým bys šel požádat o pomoc, radu, kdyby ses stal/a obětí šikany nebo byl/a jejím svědkem?

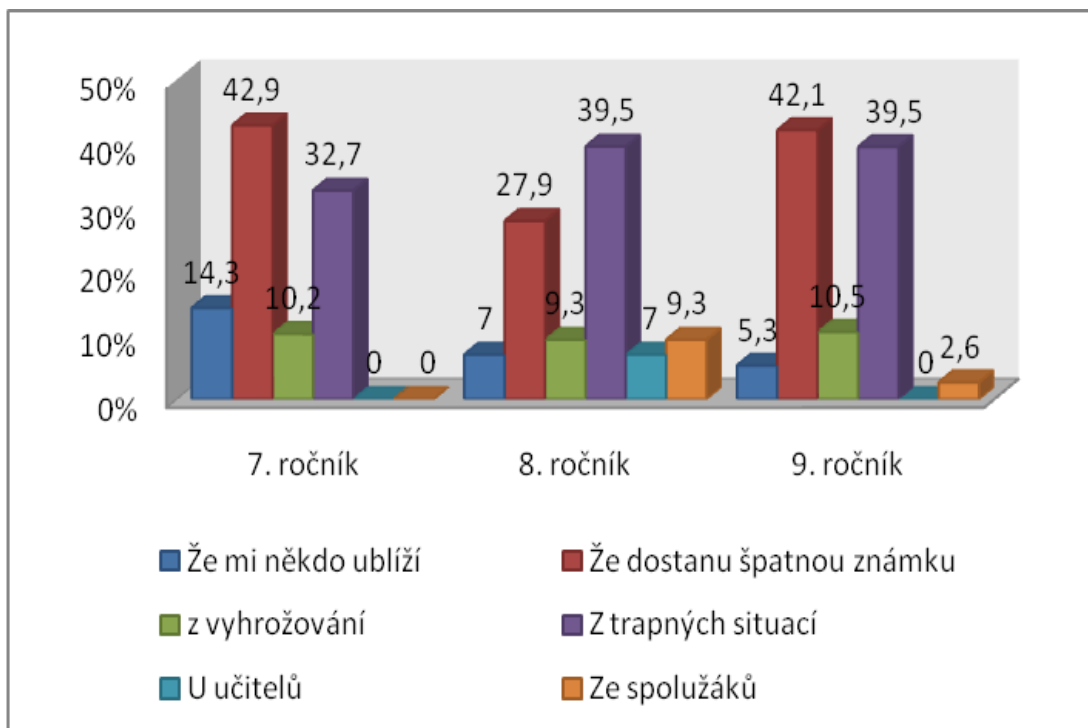
Otázka 14: Přečti si uvedené výroky a vyber jeden podle toho, co si myslíš, že je z nich pro Tebe ve škole nejhorší, z čeho máš největší strach?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky		Počet	%
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%		
Že mi někdo ublíží	7	14,3	3	7	2	5,3	4	7,8	8	10,1	12	9,2
Že dostanu špatnou známku	21	42,9	12	27,9	16	42,1	24	47,1	25	31,6	49	37,7
Z vyhrožování	5	10,2	4	9,3	4	10,5	3	5,9	10	12,7	13	10
Z trapných situací	16	32,7	17	39,5	15	39,5	19	37,3	29	36,7	48	36,9
Z učitelů	0	0	3	7	0	0	1	2	2	2,5	3	2,3
Ze spolužáků	0	0	4	9,3	1	2,6	0	0	5	6,3	5	3,8
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 13: Přečti si uvedené výroky a vyber jeden podle toho, co si myslíš, že je pro Tebe ve škole nejhorší, z čeho máš největší strach?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) má 12 žáků (9,2%) strach z toho, že mu někdo ve škole ublíží. Čtyřicet – devět žáků (37,7%) má největší strach z toho, že dostanou špatnou známku. Třináct žáků (10%) má strach z vyhrožování a 48 žáků (36,9%) má strach z trapných situací, které by se jim ve škole mohli stát. Tři žáci (2,3%) mají strach z učitelů a pět žáků (3,8%) ze spolužáků.

V osmé třídě má 9,3% žáků strach ze spolužáků, což je většina z celkového počtu, kteří se bojí spolužáků.

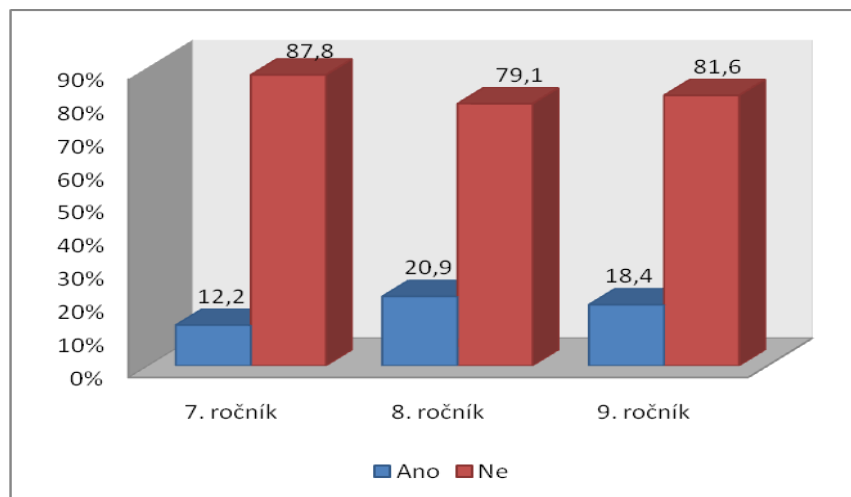
Graf 13: Přečti si uvedené výroky a vyber jeden podle toho, co si myslíš, že je pro Tebe ve škole nejhorší, z čeho máš největší strach?

Otázka 15: Stal/a ses někdy spoluúčastníkem na šikaně?

			Ano	Ne	Celkem
Ročník	7.	Počet	6	43	49
		%	12,2	87,8	100
	8.	Počet	9	34	43
		%	20,9	79,1	100
	9.	Počet	7	31	38
		%	18,4	81,6	100
Pohlaví	Chlapci	Počet	10	41	51
		%	19,6	80,4	100
	Dívky	Počet	12	67	79
		%	15,2	84,8	100
Celkem za ročníky		Počet	22	108	130
		%	16,9	83,1	100

Tabulka 14: Stal/a jsi se někdy spoluúčastníkem na šikaně?

Z celkového počtu 130 respondentů (100%) se stalo spoluúčastníkem na šikaně 22 dětí (16,9%). Z tabulky a grafu je patrné, že nejvíce se na šikaně podílely děti z osmých ročníků a to 9 žáků (20,9%).

Graf 14: Stal/a ses někdy spoluúčastníkem na šikaně?

Otázka 1: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

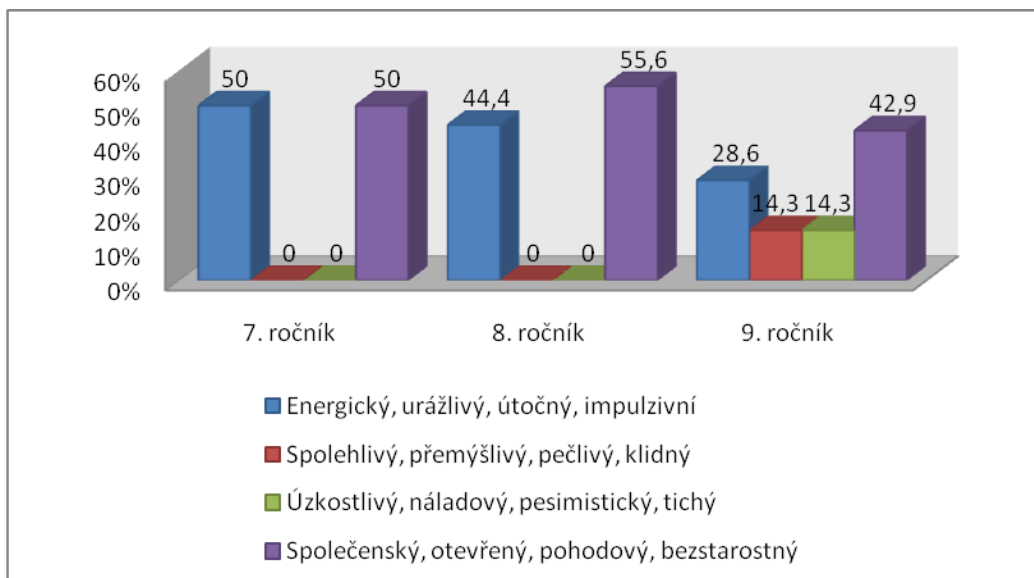
	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Energický, urážlivý, útočný, impulzivní	3	50	4	44,4	2	28,6	5	50	4	33,3	9	40,9
Spolehlivý, přemýšlivý, pečlivý, klidný	0	0	0	0	1	14,3	0	0	1	8,3	1	4,5
Úzkostlivý, náladový, pesimistický, tichý	0	0	0	0	1	14,3	0	0	1	8,3	1	4,5
Společenský, otevřený, pohodový, bezstarostný	3	50	5	55,6	3	42,9	5	50	6	50	11	50
Celkem	6	100	9	100	7	100	10	100	12	100	22	100

Tabulka 15: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

Tato otázka je spojována s otázkou č. 15. V této tabulce se nachází žáci, kteří se někdy stali spoluúčastníky na šikaně. Z celkového počtu 22 žáků (100%) je 9 žáků (40,9%) energických, urážlivých, útočných a impulzivních. Jeden žák (4,5%) je spolehlivý, přemýšlivý, pečlivý a klidný. Jeden žák (4,5%) je úzkostlivý, náladový, pesimistický a tichý. Jedenáct žáků (50%) je společenských, otevřených, pohodových a bezstarostných.

Můžeme si všimnout, že nejvíce se spoluúčastníky na šikaně stali žáci, kteří jsou společenští, otevření, pohodoví a bezstarostní (50%). Další početnou skupinkou jsou žáci, kteří jsou energičtí, urážliví, útoční a impulzivní (40,9%).

Do těchto skupin jsem žáky řadila podle toho, jaké vlastnosti zaškrtili. Pokud zaškrtili 3 a jedna vlastnost byla odlišná, než které se nacházely ve skupině, byli řazeni podle převládajících vlastností, které určuje *kruh Hippokratovy typologie*.

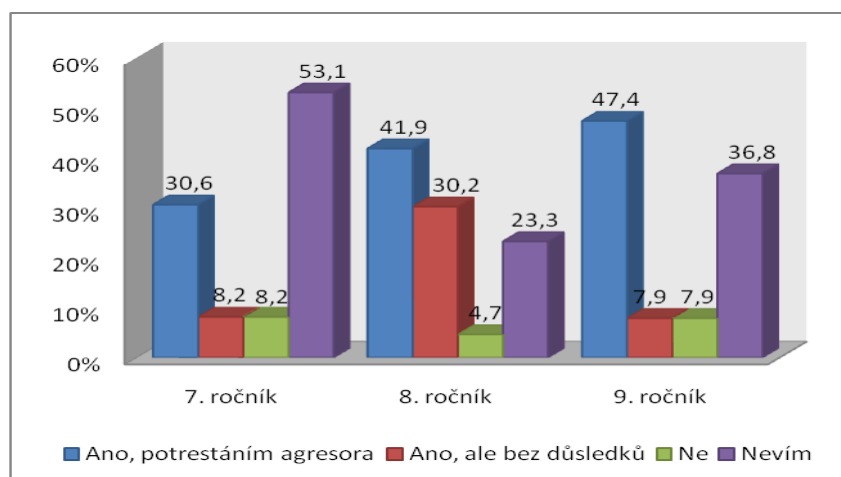
Graf 15: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

Otázka 16: Řešila vaše škola někdy šikanu mezi spolužáky?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Ano, potrestáním agresora	15	30,6	18	41,9	18	47,4	19	37,3	31	39,2	51	39,2
Ano, ale bez důsledků	4	8,2	13	30,2	3	7,9	9	17,6	11	13,9	20	15,4
Ne	4	8,2	2	4,7	3	7,9	3	5,9	6	7,6	9	6,9
Nevím	26	53,1	10	23,3	14	36,8	20	39,2	31	39,2	50	38,5
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 16: Řešila vaše škola někdy šikanu mezi spolužáky?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) odpovědělo 51 žáků (39,2%), že škola řešila šikanu potrestáním agresora. Dvacet žáků (15,4%) zaškrtnulo možnost, že jejich škola šikanu řešila, ale nevyvodila z toho žádné důsledky a devět žáků (6,9%) odpovědělo, že jejich škola šikanu neřešila. Padesát žáků (38,5%) o řešení šikany v jejich škole neví.

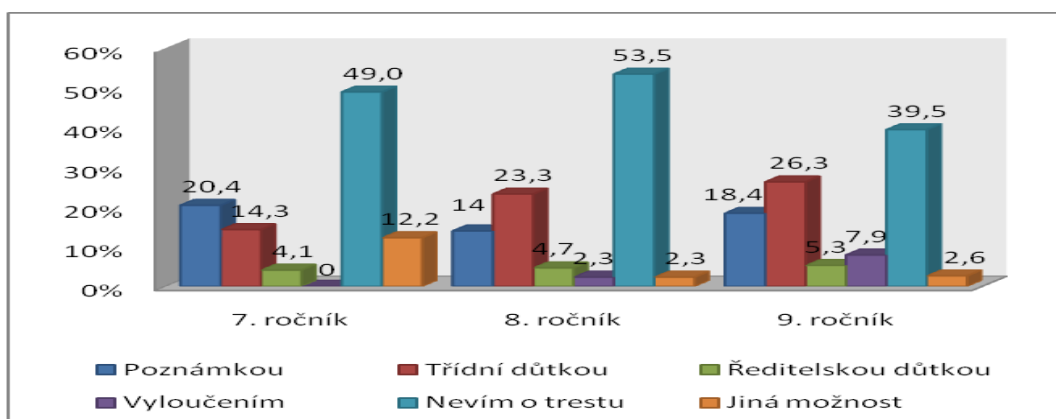
Graf 16: Řešila vaše škola někdy šikanu mezi spolužáky?

Otázka 17: Jak byl potrestán ten, který šikanoval?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Poznámkou	10	20,4	6	14	7	18,4	9	17,6	14	17,7	23	17,7
Třídní důtkou	7	14,3	10	23,3	10	26,3	10	19,6	17	21,5	27	20,8
Ředitelskou důtkou	2	4,1	2	4,7	2	5,3	3	5,9	3	3,8	6	4,6
Vyloučením	0	0	1	2,3	3	7,9	3	5,9	1	1,3	4	3,1
Nevím o trestu	24	49	23	53,5	15	39,5	22	43,1	40	50,6	62	47,7
Jiná možnost	6	12,2	1	2,3	1	2,6	4	7,8	4	5,1	8	6,2
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 17: Jak byl potrestán ten, který šikanoval?

Z celkového počtu 130 respondentů (100%) odpovědělo, že byl agresor potrestán poznámkou 23 dětí (17,7%). Dvacet-sepm dětí (20,8%) odpovědělo, že byl potrestán třídní důtkou a podle šesti žáků (4,6%) byl potrestán ředitelskou důtkou. Čtyři žáci (3,1%) odpověděli, že agresor byl vyloučen a šedesát-dva žáků (47,7%) odpovědělo, že nevím o trestu. Tato odpověď byla nejčastější. Jinou možnost napsalo 8 žáků (6,2%). V jiné možnosti se opakovali dvě odpovědi a to, že dostal dvojku a trojku z chování.

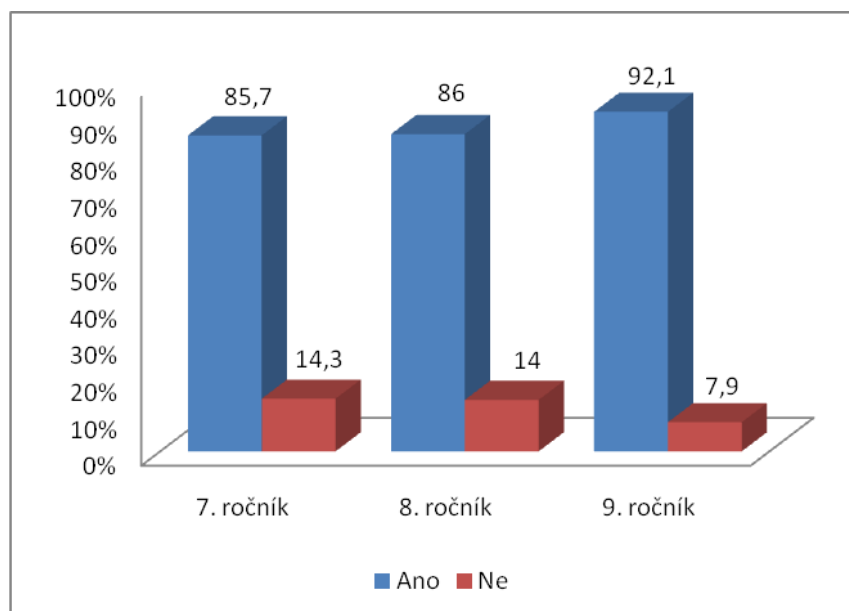
Graf 17: Jak byl potrestán ten, který šikanoval?

Otázka 18: Slyšel/a jsi někdy o kyberšikaně?

			Ano	Ne	Celkem
Ročník	7.	počet	42	7	49
		%	85,7	14,3	100
	8.	počet	37	6	43
		%	86	14	100
	9.	počet	35	3	38
		%	92,1	7,9	100
Pohlaví	Chlapci	počet	43	8	51
		%	84,3	15,7	100
	Dívky	počet	70	9	79
		%	88,6	11,4	100
Celkem za ročníky		počet	114	16	130
		%	87,7	12,3	100

Tabulka 18: Slyšel/a jsi někdy o kyberšikaně?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) slyšelo o kyberšikaně 114 dětí (87,7%). Pouze 16 dětí (12,%) o kyberšikaně neslyšelo. Z tabulky a grafu si můžeme všimnout, že nejméně informovaní jsou žáci sedmých tříd.

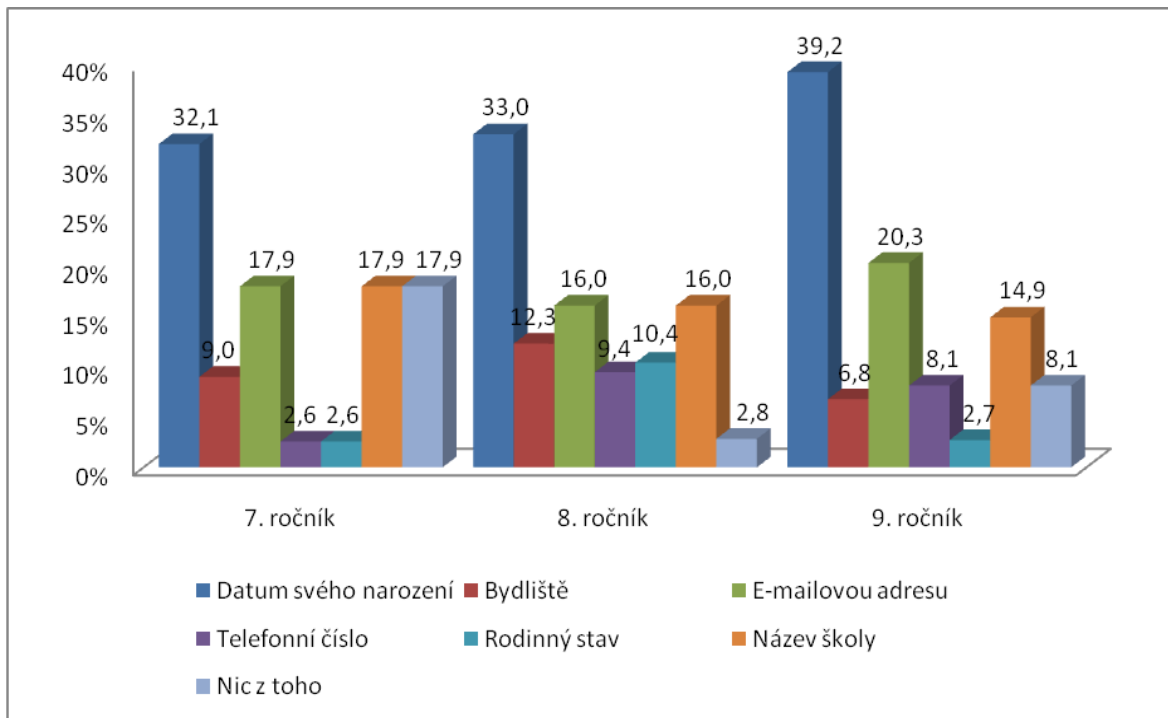
Graf 18: Slyšel/a jsi někdy o kyberšikaně?

Otázka 19: Jaké osobní bromace máš zveřejněné na internetu?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Datum svého narození	25	32,1	35	33	29	39,2	29	26,1	6	6,5	89	34,5
Bydliště	7	9	13	12,3	5	6,8	15	13,5	10	10,9	25	9,7
E-mailovou adresu	14	17,9	17	16	15	20,3	22	19,8	23	25	46	17,8
Telefonní číslo	2	2,6	10	9,4	6	8,1	11	9,9	7	7,6	18	7
Rodinný stav	2	2,6	11	10,4	2	2,7	6	5,4	9	9,8	15	5,8
Název školy	14	17,9	17	16	11	14,9	18	16,2	24	26,1	42	16,3
Nic z toho	14	17,9	3	2,8	6	8,1	10	9	13	14,1	23	8,9
Celkem	78	100	106	100	74	100	111	100	92	100	258	100

Tabulka 19: Jaké osobní informace máš zveřejněné na internetu?

Z celkového počtu 130 žáků (100%), kteří odpovídali na tuto otázku má 89 žáků (34,5%) na internetu zveřejněné datum svého narození. Dvacet-pět žáků (9,7%) má zveřejněné na internetu bydliště a 46 žáků (17,8%) i emailovou adresu. Osmnáct žáků (7%) má zveřejněné telefonní číslo a 15 žáků (5,8%) rodinný stav. Název školy má zveřejněno 42 žáků a nic z uvedených možností 23 žáků (8,9%).

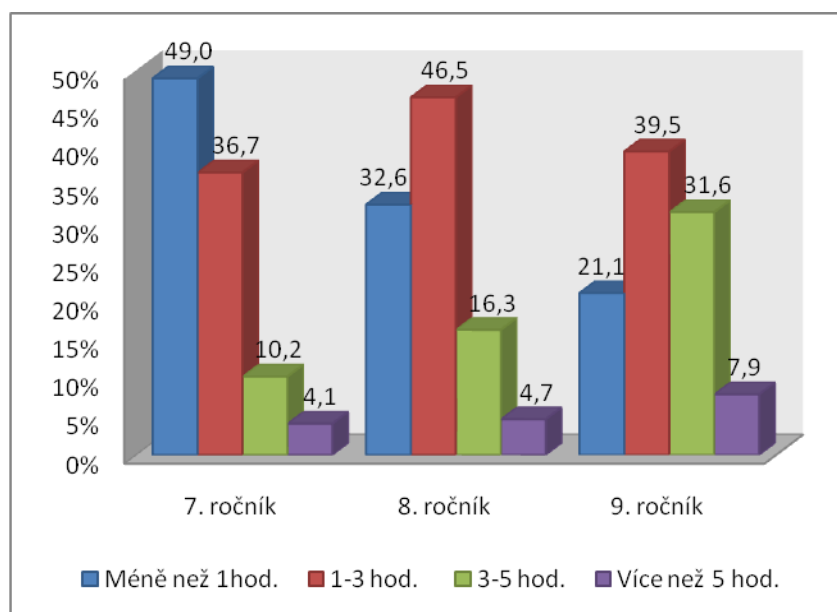
Graf 19: Jaké osobní informace máš zveřejněné na internetu?

Otázka 20: Kolik času trávíš na internetu ve všední den?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Méně než 1 hod.	24	49	14	32,6	8	21,1	17	33,3	29	36,7	46	35,4
1-3 hod.	18	36,7	20	46,5	15	39,5	20	39,2	33	41,3	53	40,8
3-5 hod.	5	10,2	7	16,3	12	31,6	13	25,5	11	13,8	24	18,5
Více než 5 hod.	2	4,1	2	4,7	3	7,9	1	2	6	7,5	7	5,4
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 20: Kolik času trávíš na internetu ve všední den?

Z celkového počtu 130 dotazovaných (100%) tráví ve všední den na internetu méně než 1 hodinu 46 žáků (35,4%), 1-3 hodiny 53 žáků (40,8%), 3-5 hodin 24 žáků (18,5%) a více než 5 hodin 7 žáků (5,4%).

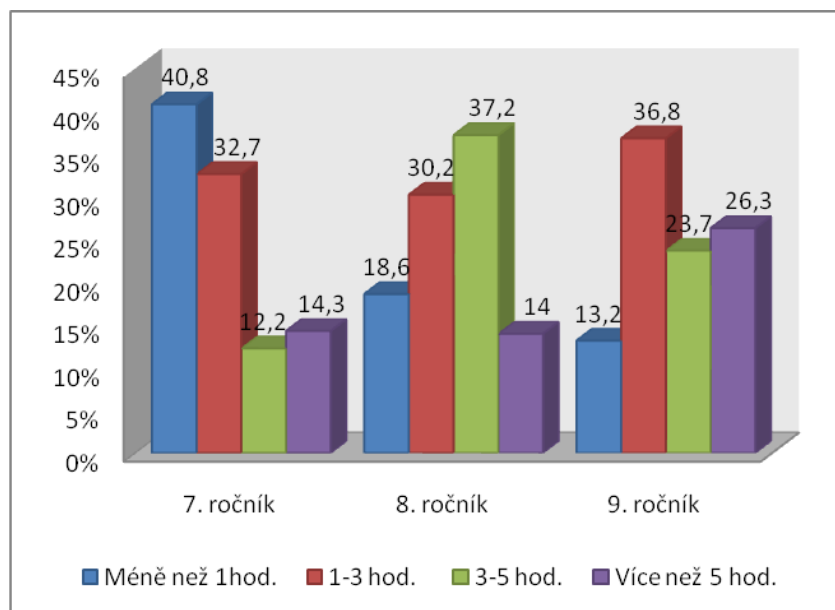
Graf 20: Kolik času trávíš na internetu ve všední den?

Otázka 21: Kolik času tráviš na internetu o víkendu?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Méně než 1 hod.	20	40,8	8	18,6	5	13,2	14	27,5	19	24,1	33	25,4
1-3 hod.	16	32,7	13	30,2	14	36,8	16	31,4	27	34,2	43	33,1
3-5 hod.	6	12,2	16	37,2	9	23,7	10	19,6	21	26,6	31	23,8
Více než 5 hod.	7	14,3	6	14	10	26,3	11	21,6	12	15,2	23	17,7
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 21: Kolik času tráviš na internetu o víkendu?

O víkendu tráví čas na internetu méně než 1 hodinu 33 žáků (25,4%), 1-3 hodiny 43 žáků (33,1%), 3-5 hodin 31 žáků (23,8%) a více než 5 hodin 23 žáků (17,7%).

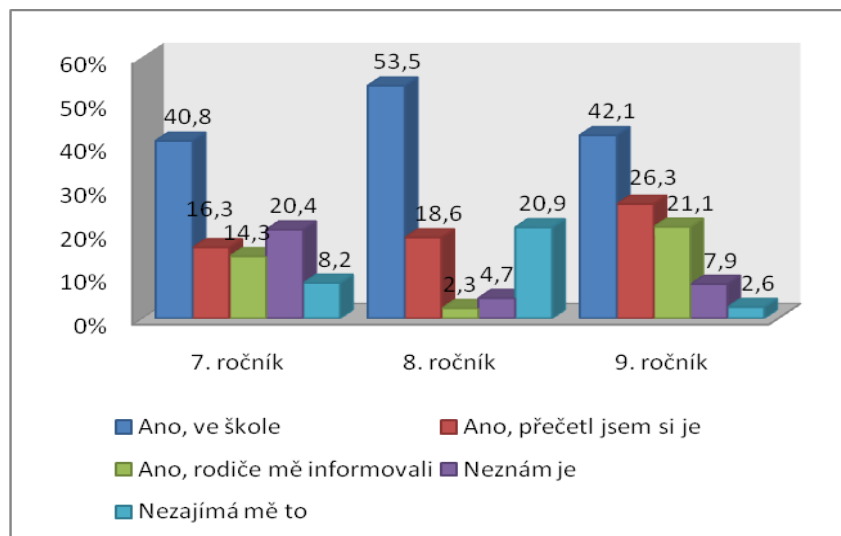
Graf 21: Kolik času tráviš na internetu o víkendu?

Otázka 22: Seznámil/a ses někdy s pravidly týkající se používání bezpečného internetu?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Ano, ve škole	20	40,8	23	53,5	16	42,1	27	52,9	34	43	59	45,4
Ano, přečetl jsem si je	8	16,3	8	18,6	10	26,3	14	27,5	15	19	26	20
Ano, rodiče mě informovali	7	14,3	1	2,3	8	21,1	2	3,9	12	15,2	16	12,3
Neznám je	10	20,4	2	4,7	3	7,9	5	9,8	8	10,1	15	11,5
Nezajímá mě to	4	8,2	9	20,9	1	2,6	3	5,9	10	12,7	14	10,8
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 22: Seznámil/a ses někdy s pravidly týkající se používání bezpečného internetu?

Z celkového počtu 130 (100%) žáků se 59 (45,4%) seznámilo o pravidlech týkajících se bezpečného používání internetu ve škole. Mezi početnou skupinu patřili i žáci, kteří si je sami přečetli (20%). Šestnáct žáků (12,3%) získali informace od rodičů a 15 (11,5%) pravidla nezná. Čtrnáct žáků (10,8%) se o pravidla týkající se bezpečného používání internetu nezajímá.

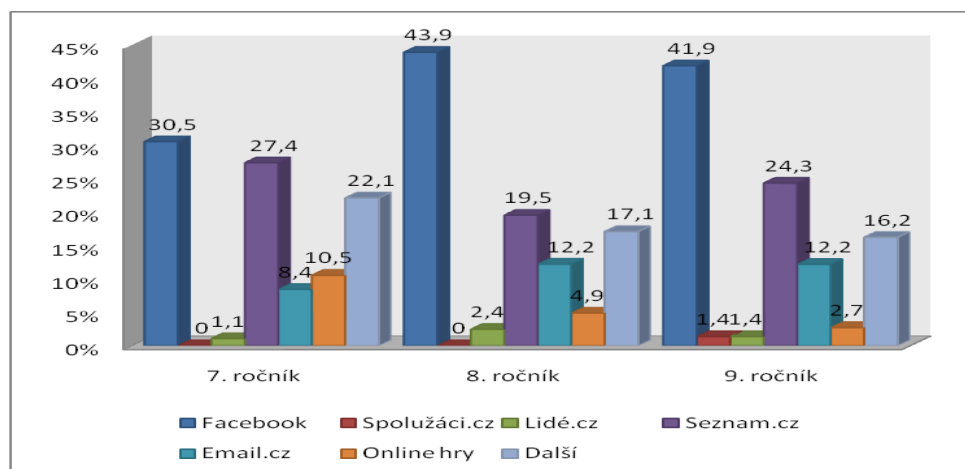
Graf 22: Seznámil/a ses někdy s pravidly týkající se používání bezpečného internetu?

Otázka 23: Jaké webové stránky nejvíce používáš?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Facebook	29	30,5	36	43,9	31	41,9	32	36,8	64	39	96	38,2
Spolužáci.cz	0	0	0	0	1	1,4	0	0	1	0,6	1	0,4
Lidé.cz	1	1,1	2	2,4	1	1,4	1	1,1	3	1,8	4	1,6
Seznam.cz	26	27,4	16	19,5	18	24,3	26	29,9	34	20,7	60	23,9
Email.cz	8	8,4	10	12,2	9	12,2	5	5,7	22	13,4	27	10,8
online hry	10	10,5	4	4,9	2	2,7	9	10,3	7	4,3	16	6,4
Další	21	22,1	14	17,1	12	16,2	14	16,1	33	20,1	47	18,7
Celkem	95	100	82	100	74	100	87	100	164	100	251	100

Tabulka 23: Jaké webové stránky nejvíce používáš?

Mezi nejnavštěvovanější webovou stránku patří Facebook. Tuto stránku uvedlo 96 žáků (38,2%). Jeden žák (0,4%) navštěvuje Spolužáci.cz a čtyři žáci (1,6%) navštěvují Lidé.cz. Další navštěvovanou stránkou je Seznam.cz a tuto odpověď zakroužkovalo 60 žáků (23,9%). Dvacet-seďm žáků (10,8%) používá email a šestnáct žáků (6,4%) navštěvuje online hry. Čtyřicet-seďm žáků (18,7%) uvedlo, že používání i jiné stránky. Nejčastěji se v dotazníku objevovali stránky YouTube a Messenger.

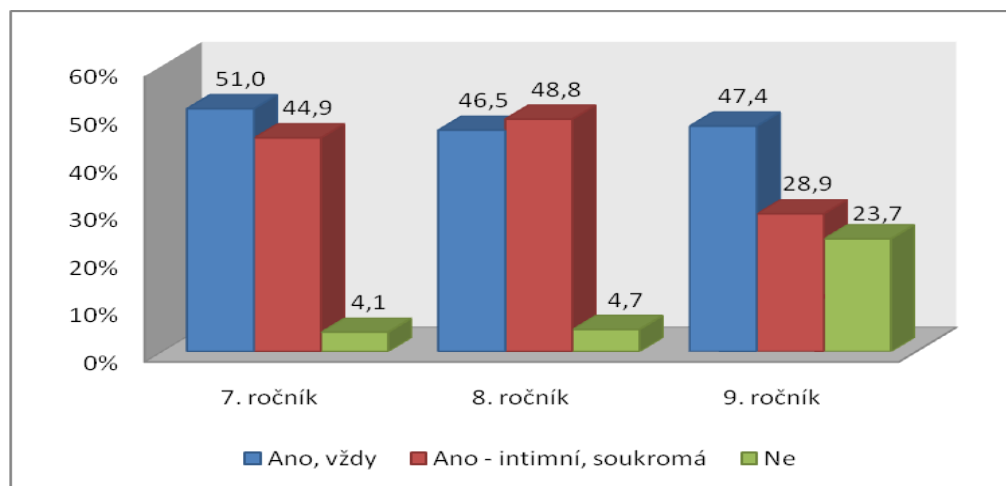
Graf 23: Jaké webové stránky nejvíce používáš?

Otázka 24: Myslíš si, že když někdo zveřejní tvou fotku na internet, potřebuje k tomu tvé svolení?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Ano, vždy	25	51	20	46,5	18	47,4	20	40	43	54,4	63	48,5
Ano - intimní, soukromá	22	44,9	21	48,8	11	28,9	22	44	31	39,2	54	41,5
Ne	2	4,1	2	4,7	9	23,7	8	16	5	6,3	13	10
Celkem	49	100	43	100	38	100	51	100	79	100	130	100

Tabulka 24: Myslíš si, že když někdo zveřejní tvou fotku na internet, potřebuje k tomu tvé svolení?

Z celkového počtu 130 žáků (100%) si 63 žáků (48,5%) myslí, že pokud někdo zveřejní dotyčného fotku na internet, musí požádat o svolení. Další početnou skupinou byli žáci, kteří si myslí, že o svolení je třeba požádat jen tehdy, pokud je fotka soukromá nebo intimní (41,5%). Třináct žáků (10%) se domnívá, že o svolení zveřejnit fotku na internet není třeba požádat.

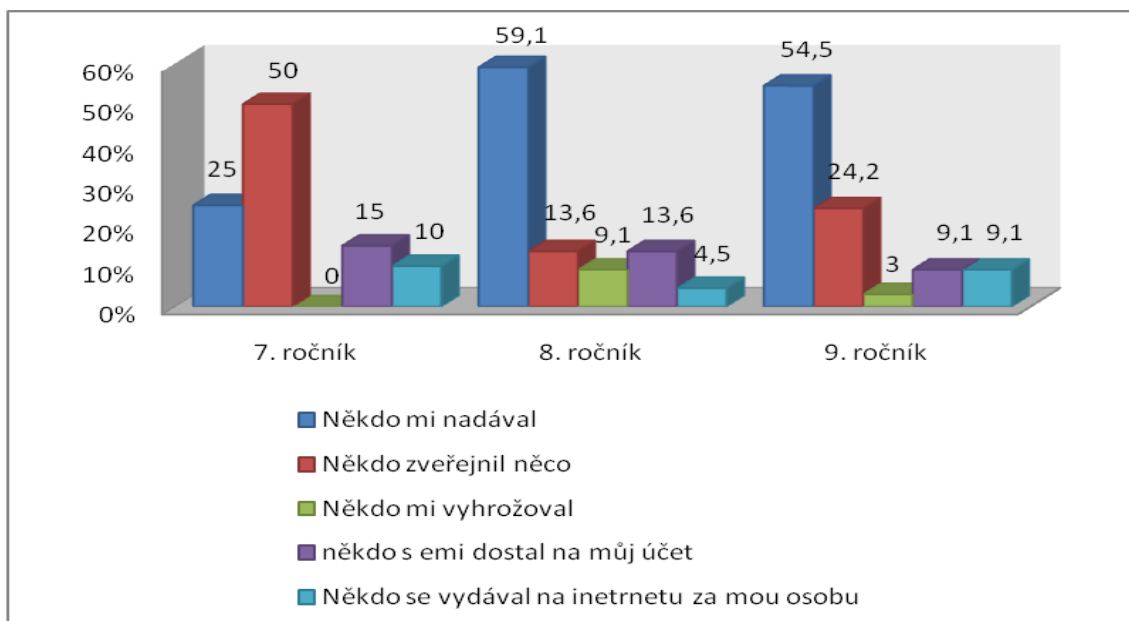
Graf 24: Myslíš si, že když někdo zveřejní tvou fotku na internet, potřebuje k tomu tvé svolení?

Otázka 25 : Stalo se ti při používání internetu něco z níže uvedených?

	Ročník						Pohlaví				Celkem za ročníky	
	7.		8.		9.		Chlapci		Dívky			
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Někdo mi nadával	5	25	13	59,1	18	54,5	13	48,1	23	47,9	36	48
Někdo zveřejnil něco	10	50	3	13,6	8	24,2	5	18,5	16	33,3	21	28
Někdo mi vyhrožoval	0	0	2	9,1	1	3	2	7,4	1	2,1	3	4
Někdo se mi dostal na můj účet	3	15	3	13,6	3	9,1	5	18,5	4	8,3	9	12
Někdo se vydával na internetu za mou osobu	2	10	1	4,5	3	9,1	2	7,4	4	8,3	6	8
Celkem	20	100	22	100	33	100	27	100	48	100	75	100

Tabulka 25: Stalo se ti při používání internetu něco z níže uvedených?

Na tuto otázku odpovědělo celkem 75 žáků ze 130. Můžeme se tedy domnívat, že tito jedinci se setkali s kyberšikanou. S nadávkami přes internet se setkalo 36 žáků (48%). Dvacet-jedna žáků (28%) uvedlo, že někdo zveřejnil něco, co si nepřáli, aby se na internetu ukázalo (fotka, příspěvek). Tři žáci (4%) se setkali s tím, že jim někdo na internetu vyhrožoval. Devíti žákům (12%) se někdo dostal na jejich účet a šesti žákům (8%) se stalo, že se někdo vydával za jejich osobu.

Graf 25: Stalo se ti při používání internetu něco z níže uvedených?

11 Posouzení platnosti výzkumných předpokladů

Výzkumný předpoklad č. 1

Předpokládám, že oběťmi šikany budou více dívky než chlapci.

K ověření výzkumného předpokladu nám posloužila otázka č. 10. Podle tabulky vidíme, že z celkového počtu 130 žáků (100%) se stalo 23 dívek (29,1%) obětí šikany a také 11 chlapců (21,6%). Procentuálně si můžeme všimnout, že častěji se s šikanou setkaly dívky.

Výzkumný předpoklad je potvrzen.

Výzkumný předpoklad č. 2

Předpokládám, že nejčastější formou šikany je ponižování.

Pro ověření výzkumného předpokladu nám posloužila otázka č. 11. Podle tabulky vidíme, že z celkového počtu 99 žáků (100%), kteří byli svědky nebo oběti šikany uvedlo 17 žáků (17,2%), že nejčastější forma šikany je ponižování.

Výzkumný předpoklad je potvrzen.

Výzkumný předpoklad č. 3

Předpokládám, že více jak 60% žáků by šlo požádat o pomoc v případě šikany rodiče.

K ověření výzkumného předpokladu nám posloužila otázka č. 13. Podle tabulky vidíme, že z celkového počtu 130 žáků (100%) by se svěřilo rodičům 58 žáků (44,6%).

Výzkumný předpoklad je nepotvrzen.

Výzkumný předpoklad č. 4

Předpokládám, že 30 % žáků nezná pravidla bezpečného užívání internetu.

K ověření výzkumného předpokladu nám posloužila otázka č. 22. Podle tabulky vidíme, že z celkového počtu 130 žáků (100%) nezná pravidla týkající se bezpečného používání internetu 15 žáků (11,5%).

Výzkumný předpoklad je nepotvrzen.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak se děti a mládež cítí být ohrožena šikanou a jak se vyznají v možnostech, které mají při ochraně sebe sama před nebezpečím útoků ve škole i na internetu.

V teoretické části jsem se věnovala v první kapitole agresí a zaměřila se nejen na její příčiny, ale i směry a dělení. V dalších kapitolách jsem se věnovala vymezení základních pojmů šikany a všimla jsem si také typologii agresora a oběti a z jakého rodinného prostředí pocházejí. V dnešní době je velmi aktuální téma i kyberšikana a proto se jí věnuji v celé jedné kapitole své bakalářské práce. Na závěr se zaměřuji na prevenci šikany, tedy na první pomoc při šikanování, následky šikany, řešení a zabývám se i organizacemi, které poskytují odborné poradenství a nabízí krizovou pomoc v obtížných životních situacích.

V praktické části bylo hlavním cílem zmapovat informace, které mají žáci o šikaně, kyberšikaně a prevenci. Praktická část je založena na výzkumném šetření, které proběhlo formou dotazníků. Výzkumného šetření se zúčastnilo 130 žáků na druhém stupni základní školy. Ve své bakalářské práci jsem si stanovila čtyři výzkumné předpoklady. Dva byly potvrzeny a dva nepotvrzeny.

Při vyhodnocování dotazníků mě překvapilo, že 65 žáků (50%) ze 130 žáků (100%) označilo, že se stali svědky šikany. Terčem šikany se stalo 34 žáků (26,2%) a 22 žáků (16,9%), se podílelo na šikaně. V dotazníku se také zaměřuji na vyhodnocování vlastností, které vystihují žáky. Tuto otázku jsem vyhodnotila u otázky č. 10 a č. 15. Zajímalo mě, jaké vlastnosti označili žáci, kteří se stali obětmi šikany a jaké označili žáci, kteří se stali spoluúčastníky šikany. Žáci, kteří byli šikanováni, nejčastěji zaškrtnuli možnost, že jsou energičtí, urážliví, útoční a impulzivní. Tuto možnost zaškrtnulo 15 žáků (44,1%). Můžeme se domnívat, že ostatní žáci si rádi dělají legraci z těch žáků, kteří jsou spíše impulzivní povahy a ihned útočí. Žáci, kteří se podíleli na šikaně, nejčastěji zaškrtovali možnost, že jsou společenší, otevření, pohodoví a bezstarostní. Tuto možnost zvolilo 11 žáků (50%).

V závěru bych chtěla dodat, že cíl mé bakalářské práce byl naplněn. Z dotazníků jsem se dozvěděla hodně informací nejen z uvedených možností, ale mnoho žáků mi k otázkám připisovalo své zkušenosti s šikanou a různé dodatky k otázkám. Nejen žák mi k přiznání o tom, že se stal spoluúčastníkem na šikaně, připsal, že ho k tomu donutili ostatní i přes jeho nesouhlas. Je tedy jasné, že šikana je velmi negativní jev, který může na člověku zanechat stopy i na celý život. Podstatná je včasná prevence ohledně této problematiky a to nejen pro žáky a učitele, ale i rodiče. Proto je důležité, aby si rodiče

všímal i sebemenších odlišností v chování dítěte, a snažili být se pro své děti oporou. Samozřejmě prevencí v boji proti šikaně je funkční rodina, kde se mohou děti svěřit se svým trápením a bude jim podána pomocná ruka. Ohledně prevence ve škole si myslím, že je důležité nejen vyškolení pedagogiky a zvýšit dohled nad žáky, ale i pomáhat rozvíjet mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Použité zdroje

ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.

ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-034-0.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

MARTIN, Michael a Cynthie WALTMAN-GREENWOOD (eds.). *Jak řešit problémy dětí se školou: lexikon pro rodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.

MATTHEWS, Julie a Andrew MATTHEWS. *Stop šikaně!*. Vydání první. Překlad Kateřina Zajícová. Jihlava: Baroque Partners s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87923-06-1.

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.

VÁGNEROVÁ, Kateřina. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-912-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zastoupení žáků v jednotlivých třídách

Tabulka 2: Jaké bylo tvé poslední vysvědčení?

Tabulka 3: Jak by ses charakterizoval/a ve třídě?

Tabulka 4: Jak bys popsal/a své chování k ostatním ve třídě?

Tabulka 5: S kým se nejčastěji dostáváš do konfliktu?

Tabulka 6: Jak bys celkově ohodnotil/a vztahy ve vaší třídě?

Tabulka 7: Byl/a jsi někdy svědkem šikany?

Tabulka 8: Stal/a jsi se někdy terčem šikany?

Tabulka 9: Jaké vlastnosti tě podle Tebe vystihují?

Tabulka 10: Pokud ano, jak to proběhlo?

Tabulka 11: Kde nejčastěji docházelo k šikaně?

Tabulka 12: Za kým bys šel požádat o pomoc, radu, kdyby ses stal/a obětí šikany nebo byl/a jejím svědkem?

Tabulka 13: Přečti si uvedené výroky a vyber jeden podle toho, co si myslíš, že je pro Tebe ve škole nejhorší, z čeho máš největší strach?

Tabulka 14: Stal/a jsi se někdy spoluúčastníkem na šikaně?

Tabulka 15: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

Tabulka 16: Řešila vaše škola někdy šikanu mezi spolužáky?

Tabulka 17: Jak byl potrestán ten, který šikanoval?

Tabulka 18: Slyšel/a jsi někdy o kyberšikaně?

Tabulka 19: Jaké osobní informace máš zveřejněné na internetu?

Tabulka 20: Kolik času trávíš na internetu ve všední den?

Tabulka 21: Kolik času trávíš na internetu o víkendu?

Tabulka 22: Seznámil/a ses někdy s pravidly týkající se používání bezpečného internetu?

Tabulka 23: Jaké webové stránky nejvíce používáš?

Tabulka 24: Myslíš si, že když někdo zveřejní tvou fotku na internet, potřebuje k tomu tvé svolení?

Tabulka 25: Stalo se ti při používání internetu něco z níže uvedených?

Seznam grafů

Graf 1: Zastoupení žáků v jednotlivých třídách

Graf 2: Jaké bylo tvé poslední vysvědčení?

Graf 3: Jak by ses charakterizoval/a ve třídě?

Graf 4: Jak bys popsal/a své chování k ostatním ve třídě?

Graf 5: S kým se nejčastěji dostáváš do konfliktu?

Graf 6: Jak bys celkově ohodnotil/vztahy ve vaší třídě?

Graf 7: Byl/a jsi někdy svědkem šikany?

Graf 8: Stal/a jsi se někdy terčem šikany?

Graf 9: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

Graf 10: Pokud ano, jak to proběhlo?

Graf 11: Kde nejčastěji docházelo k šikaně?

Graf 12: Za kým bys šel požádat o pomoc, radu, kdyby ses stal/a obětí šikany nebo byl/a jejím svědkem?

Graf 13: Přečti si uvedené výroky a vyber jeden podle toho, co si myslíš, že je pro Tebe ve škole nejhorší, z čeho máš největší strach?

Graf 14: Stal/a ses někdy spoluúčastníkem na šikaně?

Graf 15: Jaké vlastnosti tě podle Tebe nejvíce vystihují?

Graf 16: Řešila vaše škola někdy šikanu mezi spolužáky?

Graf 17: Jak byl potrestán ten, který šikanoval?

Graf 18: Slyšel/a jsi někdy o kyberšikaně?

Graf 19: Jaké osobní informace máš zveřejněné na internetu?

Graf 20: Kolik času trávíš na internetu ve všední den?

Graf 21: Kolik času trávíš na internetu o víkendu?

Graf 22: Seznámil/a ses někdy s pravidly týkající se používání bezpečného internetu?

Graf 23: Jaké webové stránky nejvíce používáš?

Graf 24: Myslíš si, že když někdo zveřejní tvou fotku na internet, potřebuje k tomu tvé svolení?

Graf 25: Stalo se ti při používání internetu něco z níže uvedených?

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník

Dotazník

Šikana

Dobrý den, milí žáci. Jsem studentkou oboru Sociální pedagogika na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tématem mé bakalářské práce je Šikana u dětí a mládeže a možnosti její prevence. Cílem dotazníku je zjistit, jak se cítíte být ohroženi šikanou a jak se vyznáte v možnostech, které máte při ochraně sama sebe před nebezpečím útoků ve škole i na internetu. Dotazník je anonymní a výsledky dotazníku budou použity pouze pro zpracování bakalářské práce.

Děkuji za pravdivé vyplnění a čas, který jste mu věnovali.

Třída: b) 7. třída c) 8. třída d) 9. třída

Pohlaví: a) chlapec b) dívka

1. Jaké vlastnosti tě nejvíc podle Tebe vystihují? Zakroužkuj 4 položky.

a) spolehlivý	g) pečlivý	l) energický
b) otevřený	h) společenský	m) impulzivní
c) úzkostlivý	ch) tichý	n) klidný
d) pohodový	i) urážlivý	o) náladový
e) útočný	j) přemýšlivý	
f) bezstarostný	k) pesimistický	

2. Jak nejraději trávíš svůj volný čas? Zakroužkuj 3 položky.

a) sport	d) počítačové hry	g) sociální sítě (facebook)
b) s rodinou	e) četba	h) vzdělávání
c) s přáteli	f) kreativní tvorba	ch) fitness

3. S kým doma bydlíš? Zakroužkuj.

a) máma	c) bratr	e) babička	g) teta
b) táta	d) sestra	f) děda	h) strýc

4. Jaké bylo tvé poslední vysvědčení? Zakroužkuj.

- a) jedničky a dvojky b) nějaké trojky c) nějaké čtyřky nebo pětky

5. Jak by ses charakterizoval/a ve třídě? Zakroužkuj 1 položku.

- a) jsem vůdcem party d) mám jednoho nejlepšího přítele
b) raději trávím čas sám e) mám svou partu a ostatní mě nezajímají
c) bavím se s každým

6. Jak bys popsal/a své chování k ostatním ve třídě? Zakroužkuj 1 položku.

- a) jsem „třídní šašek“
b) chovám se tak, jak bych chtěl/a, aby se ke mně chovali ostatní
c) umím ovlivnit spolužáky
d) rád si dělám legraci z ostatních
e) snažím se nevyčínívat

7. S kým se nejčastěji dostáváš do konfliktu? Zakroužkuj.

- a) s učiteli c) s rodiči e) s kamarády
b) se spolužáky d) se sourozenci

8. Jak bys celkově ohodnotil/a vztahy ve vaší třídě? Zakroužkuj 1 položku.

- a) velmi dobré c) dobré
b) spíše dobré d) špatné

9. Byl/a jsi někdy svědkem šikany? Zakroužkuj.

- a) ano
b) ne

10. Stal/a jsi se někdy terčem šikany? Zakroužkuj.

- a) ano
b) ne

11. Pokud ano, jak to proběhlo? Zakroužkuj.

- a) nadávky e) posmívání
b) fyzické ubližování f) vydírání
c) pomluvy g) zesměšňování
d) ponižování h) jiné, napiš.....

12. Kde nejčastěji docházelo k šikaně? Zakroužkuj.

- a) o přestávce ve třídě
- b) v jídelně
- c) v šatně
- d) po škole
- e) jiné, napiš.....

13. Za kým bys šel požádat o pomoc, radu, kdyby ses stal obětí šikany nebo byl jejím svědkem? Zakroužkuj.

- a) třídní učitel/ka
- b) jiný učitel/ka
- c) rodič
- d) kamarád/ka
- e) jiný pracovník školy

14. Přečti si uvedené výroky a vyber jeden podle toho, co si myslíš, že je z nich pro Tebe ve škole nejhorší, z čeho máš největší strach.

- a) že mi někdo ublíží
- b) že dostanu špatnou známku
- c) z vyhrožování
- d) z trapných situací
- e) z učitelů
- f) ze spolužáků

15. Stal ses někdy spoluúčastníkem na šikaně? (pomluvy, zesměšňování, bití...) Zakroužkuj.

- a) ano
- b) ne

16. Řešila vaše škola někdy šikanu mezi spolužáky? Zakroužkuj.

- a) Ano, byla řešena potrestáním agresora.
- b) Ano, ale nevyvodili z toho žádné důsledky.
- c) ne
- d) nevím

17. Jak byl potrestán ten, který šikanoval? Zakroužkuj.

- a) poznámkou
- b) třídní důtkou
- c) ředitelskou důtkou
- d) vyloučením
- e) nevím o trestu
- f) jiná možnost, napiš.....

18. Slyšel/a jsi někdy o kyberšikaně? Zakroužkuj.

- a) ano
- b) ne

19. Jaké osobní informace máš zveřejněné na internetu? Zakroužkuj.

- a) datum svého narození
- b) bydliště
- c) e-mailovou adresu
- d) telefonní číslo
- e) rodinný stav
- f) název školy
- g) nic z toho

20. Kolik času trávíš na internetu ve všední den? Zakroužkuj.

- a) méně než 1 hodinu denně
- b) 1-3 hodiny denně
- c) 3-5 hodin denně
- d) více než 5 hodin

21. Kolik času trávíš na internetu o víkendu? Zakroužkuj.

- a) méně než 1 hodinu denně
- b) 1-3 hodiny denně
- c) 3-5 hodin denně
- d) více než 5 hodin denně

22. Seznámil ses někdy s pravidly týkající se používání bezpečného internetu? Zakroužkuj.

- a) Ano, ve škole nás informovali.
- b) Ano, přečetl jsem si je.
- c) Ano, rodiče se mnou o nich mluvili.
- d) neznám je
- e) nezajímá mě to

23. Jaké webové stránky nejvíce používáš? Zakroužkuj.

- a) facebook
- b) spolužáci.cz
- c) lidé.cz
- d) seznam.cz
- e) email.cz
- f) online hry
- g) vypiš, další.....

24. Myslíš si, že když někdo zveřejní tvou fotku na internet, potřebuje k tomu tvé svolení? Zakroužkuj.

- a) ano, vždy
- b) ano, v případě, že je soukromá nebo intimní
- c) ne

25. Stalo se ti při používání internetu něco z níže uvedených? Zakroužkuj.

a) někdo mi nadával

b) někdo zveřejnil něco (fotka, příspěvek), co jsem nechtěl

c) někdo mi vyhrožoval

d) někdo se mi dostal na můj účet

e) někdo se vydával na internetu za mou osobu